

Fjärrkyla i Växjö 2011

Arkeologisk förundersökning i samband med grävningarna för fjärrkyla och VA.

RAÄ nr 170

Växjö socken

Växjö kommun

Kronobergs län

Smålands museum
KULTURPARKEN SMÅLAND

Arkeologisk undersökning
Smålands museum rapport 2012:10

© 2012 Smålands museum/Kulturparken
Småland AB
Växjö 2012
ISSN 1403-2902
PRODUKTION OCH DISTRIBUTION:
Kulturparken Småland AB, Box 102
351 04 Växjö
ALLMÄNT KARTMATERIAL:
© Lantmäteriet.

Fjärrkyla i Växjö 2011

Arkeologisk förundersökning i form av schaktövervakning inom Kronobergsgatan m.fl. gator. Växjö stad RAÄ 170. I samband med grävningar för fjärrkyla och VA. Växjö socken och kommun. Småland. 2011

Innehåll

Sammanfattning	6
Inledning	7
Bakgrund	7
Aktuellt arbetsföretag och arkeologiskt syfte	8
Metod och arbetsgång	10
Undersökningsresultat	11
Parkeringsplats vid järnvägsstationen	11
Kronobergsgatan	11
Norrkatan	27
Kungsgatan	29
Storgatan	30
Linnégatan	31
Sandgärdsgatan	31
Fyndmaterial	32
Analys	35
Tolkning	36
Tidig medeltid, före 1342	37
Senmedeltid och tidigmodern tid, 1342 till stadsregleringen 1658	38
Tiden efter 1658	40
Rådhuset	41
Ekelinska gården	42
Övriga källare	43
Staden kvarter och gator	44
Utvärdering	44
Referenser	46
Bilagor	48

Sammanfattning

Kunskapen om det medeltida Växjö är ganska begränsad och få arkeologiska undersökningar har utförts i staden. Därför kan även till synes mindre ingrepp som grävningar för ledningsschakt lämna ny väsentlig kunskap om stadens äldre historia. Under 2011 utförde VEAB en utbyggnad av fjärrkyla i centrala Växjö och Växjö kommun gjorde samtidigt arbeten med vattenledningar. I samband med detta utförde Smålands museum/Kulturparken Småland en arkeologiska förundersökningen i form av en schaktningsövervakning. Schakten berörde större delen av Kronbergsgatan samt delar av Sandgårdsgatan, Storgatan, Linnégatan, Norrgatan och Kungsgatan. De schakt som togs upp inom det medeltida stadsområdet hade en sammanlagd omfattning av över 600 meter. Inom denna sträcka profildokumenterades sammanlagt 155 meter med sektionsskärningar. Schakten hade en bredd av 1-3 meter. Huvuddelen av de påträffade anläggningarna dokumenterades enbart i profil. Ett antal källare och vissa kulturlager undersöktes även i plan. På vissa ställen var alla äldre lager bortschaktade medan det i andra avsnitt fanns bevarade kulturlager med en tjocklek av 0,4 till 1,2 meter.

De äldsta lämningar som påträffades var en koncentration av stolphål som påträffades i den södra delen av Kronbergsgatan. Anläggningarna bör vara spår efter en bebyggelse med stolpburna hus. Ett kolprov från ett av stolphålen daterades till tidig medeltid. Detta är den äldsta kända bebyggelse lämning från stadsområdet och det är möjligt att en tidig medeltida gård, samtida med domkyrkans äldsta skede, legat på platsen. I jämnhöjd med södra delen av Stortorget påträffades en bebyggelse lämning med ett lergolv som kunde dateras till 1200-tal. En större lerklädd grop kunde dateras till högmedeltid. Dessa äldsta dateringar förekom inom den sydöstra delen av den gamla staden och förmodligen är det i denna del av Växjö som den äldsta bebyggelsen funnits. Kulturlagren längs Kronbergsgatan dominerades av bebyggelse lager och gatulager medan lagren i de berörda delarna av Norrgatan och Kungsgatan huvudsakligen utgjordes av odlingslager. Det förefaller som om de äldre gatorna i staden i regel inte varit stensatta utan endast grusade. Förmodligen har den grusiga moränen på platsen lämpat sig bra som vägunderlag.

Ett flertal äldre, igenfyllda källare påträffades i ledningsschakten. Många av dessa kunde utifrån fyndmaterial eller läge knytas till perioden före stadsregleringen 1658. Vid Stortorget södra del påträffades även delar av det gamla rådhusets källare. Längs den norra delen av Stortorget påträffades flera källare i fil efter varandra. Dessa har förmodligen ingått i den Ekelinska gården med bebyggelse från 17- och 1800-talen. Längs Norrgatan påträffades flera källare eller källargropar som var mindre och enklare än de större källargrunderna längs Kronbergsgatan. De många källare som anlagts i staden både före och efter stadsomläggningen 1658 antyder att det skett en utveckling och expansion inom staden under 16- och 1700-talen. Detta under en tid som i de historiska källorna framstår som en stagnationsperiod. Kanske behövs här en omprövning?

Undersökningsresultaten kan sägas ha motsvarat eller överträffat förväntningarna. En svårighet var dock att utföra undersökningen i form av en schaktövervakning eftersom det i många fall inte fanns tid eller resurser att bevaka och tillvarata lämningarna på ett tillräckligt sätt. Mycket information gick förmodligen förlorad genom att så liten del av lämningarna kunde plangrävas. Med tanke på hur begränsad kunskapen är omkring den medeltida staden så är detta något som bör beaktas inför kommande ledningsarbeten.

Inledning

Växjö stads historia är dåligt känd ur arkeologisk synvinkel. Det mesta man vet om stadens såväl äldre som yngre historia grundar sig på skriftliga källor. Detta gör att även begränsade ytor med bevarade lämningar kan ge ett stort mått av ny kunskap. Så var fallet även med den förundersökning som gjordes i samband med ledningdragningar för fjärrkyla och vatten i centrala Växjö 2011. Trots att stora delar av ledningssträckan var skadad genom sentida ingrepp så påträffades ett fler partier med bevarade lämningar än förväntat. I denna rapport redovisas förundersökningen samt en tolkning av lämningarna. Resultaten kommer även att vara användbara i framtida forskning om stadens äldre historia.

Den arkeologiska förundersökningen utfördes i form av en schaktningsövervakning som utfördes av Smålands museum/Kulturparken Småland efter beslut av länsstyrelsen i Kronobergs län. Ursprungligen gällde arbetet enbart VEAB's utbyggnad av fjärrkyla i centrala Växjö. Sedan arbetet väl påbörjats bestämde sig Tekniska kontoret, Växjö kommun, för att även lägga en ny vattenledning i Kronobergsgatan samt att byta ett antal servisledningar från den nya vattenledningen in till fastigheter längs gatan. Grävandet för fjärrkylarören och vattenledningen samordnades och detta arbete utfördes under hösten 2011. Grävandet för servisledningarna till vattenledningen utfördes under januari månad 2012. Allt arbete berörde fornlämning 170:1, det medeltida stadsområdet i Växjö. Uppdragsgivare för delen med fjärrkylan var VEAB, Växjö Energi AB, uppdragsgivare för vattenledningen var Växjö kommun, Tekniska kontoret. Fältarbetsledare var Martin Hansson. Rapporten har huvudsakligen utarbetats av Martin Hansson men färdigställd av Johan Åstrand.

Bakgrund

Det medeltida Växjö var en till ytan liten stad vars utformning och utveckling man vet ganska lite om. De äldre historiska källorna omkring Växjö domineras av uppgifter omkring stiftet och domkyrkan medan den medeltida staden sällan är omnämnd. Växjö framstår som en kyrklig centralort med en biskop som söker sitt ursprung i mit-

ten av 1100-talet. En biskop i Växjö omnämns kring 1170 och det är också under andra halvan av 1100-talet som den äldsta stenkyrkan börjar uppföras. De myntfynd från 1000-talet som gjordes vid kyrkans restaurering 1958 till 1959 kan eventuellt höra samman med en äldre träkyrka (Hansson 1997; Tobiasson m fl 2009, s. 11). Den äldsta stenkyrkan i Växjö var en enskeppig stenkyrka som vid 1100-talets slut förseddes med ett brett västtorn (Tobiasson m fl 2009, s. 31). Under 1200-talet förlängdes kyrkan med ett högkor samtidigt som den fick ett bredare tvärskepp. Domkyrkan eldhärjades i samband med stridigheter 1276. Vid återuppbyggnaden använde man för första gången tegel som byggmaterial. Under 13- och 1400-talet byggdes kyrkan ut betydligt och omskapades till en gotisk hallkyrka (ibid. 2009:75f). Denna utveckling avslutades med en valvslagning som slutfördes i början av 1500-talet.

Kyrkans egendomar fanns i huvudsak öster om Guldsmedsbäcken (Larsson 1991:44f), som även utgjorde gräns mellan Kinnevalds och Konga härader. Den profana staden växte fram väster om Guldsmedsbäcken, idag kulverterad i Linnégatan. Under hela medeltiden var dock Växjö en stad dominerad av biskopen och kyrkan. När orten fick stadsprivilegier av Magnus Eriksson 1342 var detta uttryckligen för att gynna biskopens handel som lidit stor skada av att stiftsorten inte varit stad. Utbyggnaden av kyrkan under 1300-talet ska sannolikt kopplas till platsens urbanisering; en större befolkning på platsen krävde en större kyrka. Växjö förblev under hela medeltiden en liten stad med lantlig prägel. Först under slutet av 1400-talet kom ett franciskanerkonvent att etableras i stadens västra utkant. Konventet upplöstes i samband med reformationen och det oklart i vilken utsträckning det kom att bli färdigbyggt (Hansson 2008, s. 147).

Den äldsta kända kartan över Växjö upprättades efter stadsbranden 1658 (Åhman 1983, s 11). Kartan visar det rutnätssystem enligt vilket den nya staden skulle återuppbyggas. I bakgrunden visar kartan även de oregelbundna kvarteren och gatorna i den äldre staden. Delar av dagens gatunät är identiskt med det medeltida, men stora delar av dagens gatunät berör medeltida kvarterersmark. I den äldsta staden låg torget i det område som motsvarar den sydöstra delen av dagens torg, närmast som vidgning av Kronobergsgatan. Det medeltida tor-

get berördes av den nu aktuella exploateringen.

De arkeologiska insatserna i Växjö stad har under åren varit av ganska begränsad omfattning. Till stor del schaktades stadens äldre kulturlager bort utan undersökning i samband med expansionen under 1960- och 1970-talen. Under slutet av 1970-talet och under 1980-talet utfördes några ytmässigt större undersökningar medan senare års arkeologi främst utgjorts av schaktningsövervakningar (Hansson 1997, s. 66ff). Inom kvarteret Residenset gjordes en schaktningsövervakning i residensets trädgård 2009 då man kunde konstatera att bevarade kulturlager fanns kvar under påförda matjordslager. En schaktningsövervakning i samband med en ombyggnad av Residensets östra entré kunde konstatera förekomst av sannolikt medeltida kulturlager. Här framkom bland annat lager med järnslag som visar att det förekommit järnhantering inom stadsområdet, eventuellt under senmedeltid (Åstrand 2010, 2011). Även strax sydöst om Residenset har eventuellt senmedeltida kulturlager påträffats. Dateringen av dessa är dock oklar (Skoglund 1994).

Ett antal arkeologiska undersökningar har även tidigare gjorts i närbelägna delar av staden. På den sydöstra sidan av Stortorget gjordes undersökningar i kvarteret Lejonet 1978. Undersökningen är en av få stadsarkeologiska undersökningar i staden där medeltida fynd påträffades. I kvarteret Lejonets östra del, ned mot Guldsmedsbäcken påträffades närmare två meter tjocka kulturlager (Hansson 1997, s. 69). En mindre schaktningsövervakning gjordes 1994 inom torgets sydöstra del där man fann en källare från 1600-talet som hört till stadens dåvarande rådhus (Hansson 1994). I Storgatan, omedelbart väster om Stortorget, har även bevarade kulturlager dokumenterats (Hansson 1996). Nordöst om kvarteret Residenset gjordes 2002 en förundersökning i kvarteret Nordstjernen som utgjort ett av den gamla stadens nordligaste områden. Man fann här avfallslager från 1600-talet samt husgrunder från senare bebyggelse (Hansson 2002). Nämnas bör också att man på 1910-talet påträffade en myntskatt i den norra delen av Stortorget, samt att det i korsningen Storgatan-Kronobergsgatan ska ha påträffats stenmursrester under mark (Åhman 1983, s. 25).

Aktuellt arbetsföretag och arkeologiskt syfte

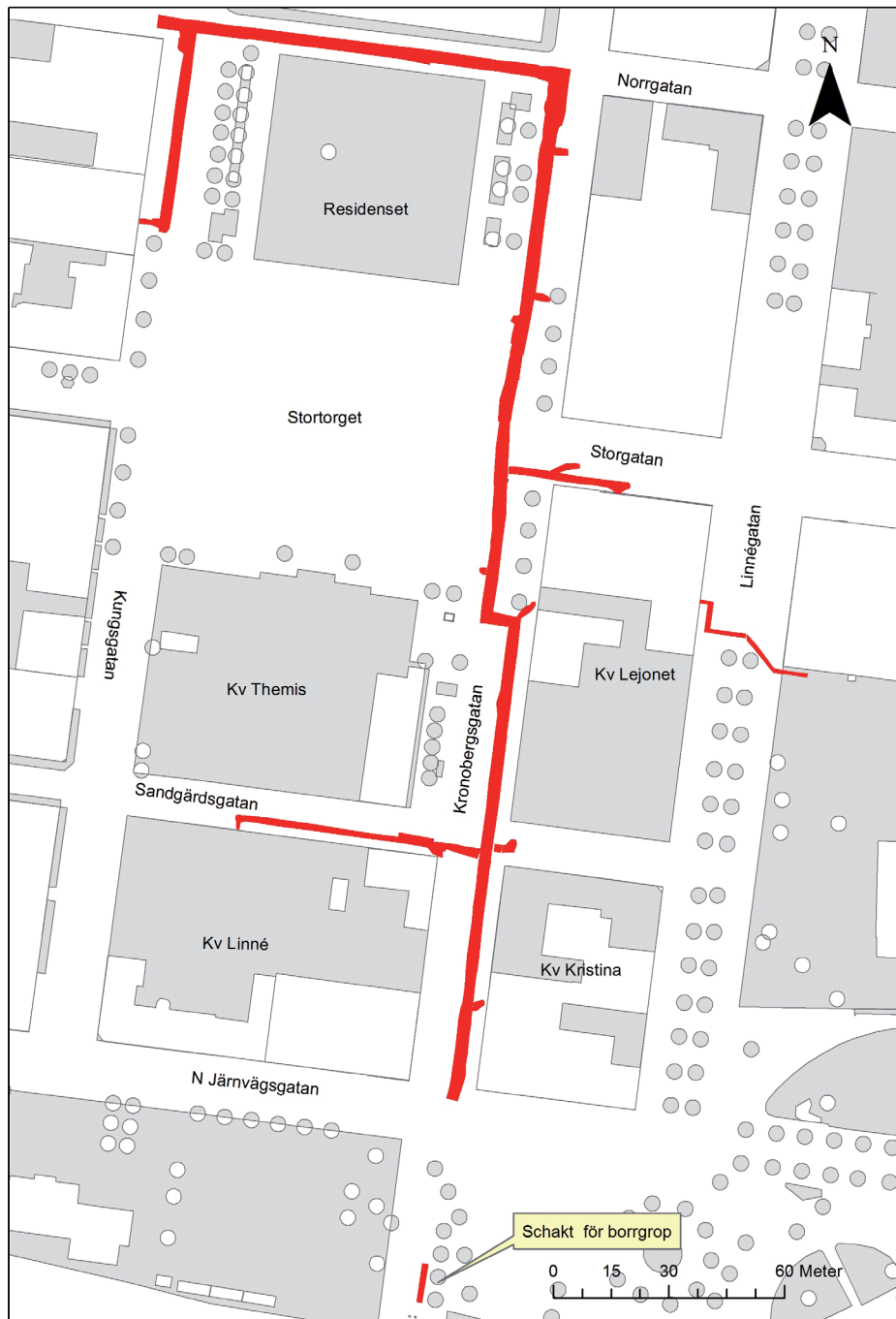
Det aktuella arbetsföretaget innebär att ett schakt för fjärrkyla började grävas vid Vilhelm Mobergs gata söder om järnvägen (fig. 1). Rören borrades under järnvägen för att därefter fortsätta på parkeringen norr om järnvägen. Därefter kom schaktet att korsa Norra Järnvägsgatan och fortsätta längs med Kronobergsgatan innan det vek av västerut in på Norrgatan. I korsningen med Kungsgatan fortsatte schaktet ett femtiotal meter söderut innan det avslutades med en koppling till Linnégallerian. En stickledning drogs även österut i Storgatan, genom en källare i kv. Lejonet och tvärs över Linnégatan in till Smålandsposten. På grund av den stora trafikbelastningen i Linnégatan utfördes arbetet här nattetid. Även i Sandgårdsgatan drogs en stickledning ett sextiotal meter väster från korsningen med Kronobergsgatan.

Ur arkeologisk synvinkel lämnades schaktet söder om Norra Järnvägsgatan i stort sett utan åtgärd, eftersom området för parkeringsplatsen redan varit föremål för en arkeologisk förundersökning (Hansson 1995a). Vissa iakttagelser gjordes dock. Däremot var det av större intresse att bevaka schaktets övergång av Norra Järnvägsgatan, eftersom det här kom att passera Snickarbäcken, som under medeltiden utgjorde stadens gräns åt sydväst. Snickarbäckens lopp påträffades vid förundersökningen 1994, och i anslutning till denna fanns orörda bevarade kulturlager (Hansson 1995a profil 1).

När fjärrkylaschaktet fortsatte längs Kronobergsgatan ökade det arkeologiska intresset i och med att det medeltida torget låg som en utvidgning/breddning av Kronobergsgatan ungefär mellan nuvarande kvarteren Temis och Lejonet. Några arkeologiska observationer från det medeltida torget saknas sedan tidigare. Kronobergsgatan är för övrigt en gata med medeltida ursprung, under medeltiden var detta den nordsydliga huvudgatan genom staden, varför man får tänka sig att gatan kan ha kantats av bebyggelse.

Dagens Stortorg etablerades efter 1658 års brand. I ett första skede blev nuvarande torgs södra halva förvandlat till torgyta, medan den norra halvan av torget fortsatt var kvartersmark. Det torg vi ser idag skapades efter den stora stadsbranden 1843, då torgets yta i stort sett fördubblades.

Figur 1: Oversiktplan över de schakt som ingick i förundersökningen

Figur 2: Ledningsschaktet vid korsningen Kronobergsgatan/Norrgatan, foto från N.

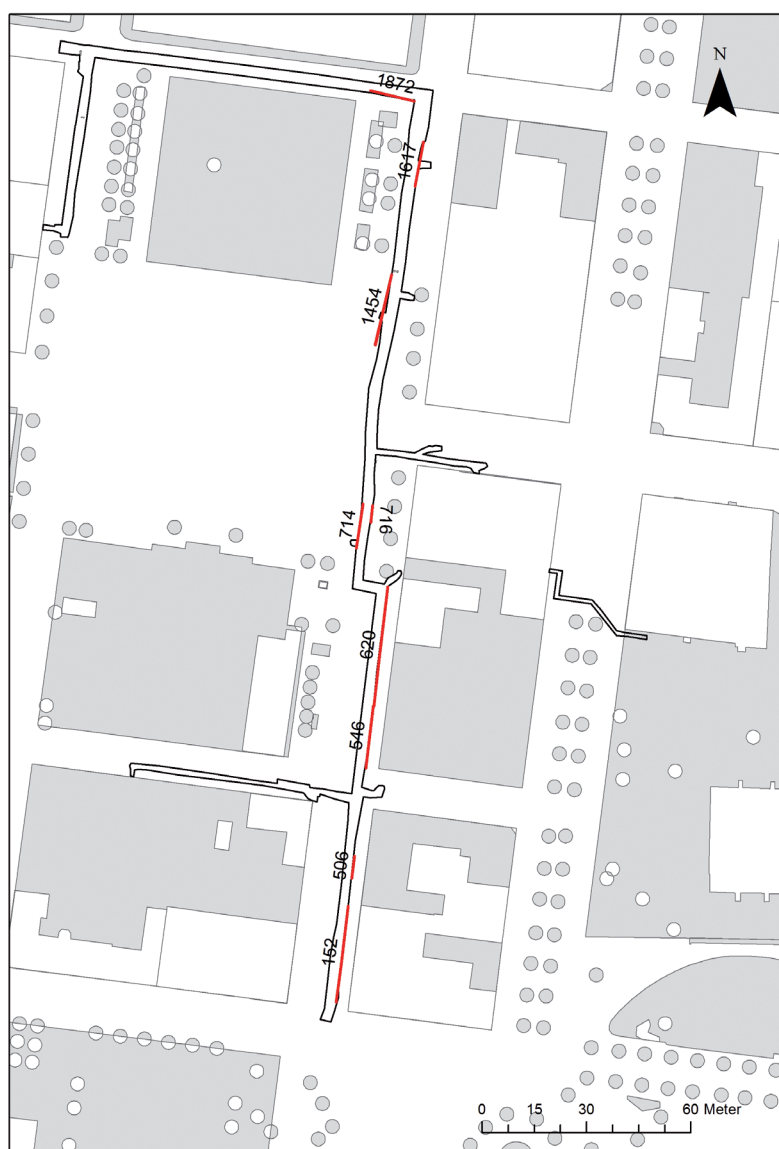
Nu tillkom den norra halvan av torget och här byggdes 1844 landshövdingeresidenset i stram nyklassicistisk stil. Det innebär att det under torgytan sannolikt finns stora områden med förhållandevis välbevarade bebyggelse lämningar.

Den medeltida föregångaren till dagens Norrgata gick under medeltiden längre söderut, varför man i det schakt som drogs genom Norrgatan kom att passera vad som före 1658 var kvartersmark. Här fanns således möjlighet att påträffa lämningar efter medeltida bebyggelse. Samma förhållanden gäller för Kungsgatan, som även den under medeltid var kvartersmark och där medeltida bebyggelse lämningar skulle kunna förekomma. Även längs den del av schaktet som viker av österut i Storgatan och sedan försvinner åt söder i Linnégatan går det igenom arkeologiskt intressanta områden. I kvarteret Lejonets östra del har som nämnts ovan tjocka kulturlager tidigare

noterats och det kan finnas förutsättningar att dessa lager även går ut i Storgatan/Linnégatan. Den plats där fjärrkylschaktet passerar Linnégatan och angör dess östra del, ligger i anslutning till de platser där de hittills äldsta daterade tidigmedeltida kulturlagren konstaterats i det medeltida stadsområdet (Hansson 1997).

Metod och arbetsgång

Schakten för fjärrkylan och vattenledningen var mellan 1-3 meter breda och grävdes till mellan 1 till 2 meters djup. Bredast schakt grävdes i Kronobergsgatan där fjärrkylrör och vattenledningsrör samlokaliseras. Den sammanlagda schaktlängden inom det medeltida stadsområdet uppgick till över 600 meter. Arkeolog från Kulturparken Småland följde och styrde delvis schaktningsarbetet som skedde etappvis utifrån entreprenören

Figur 3: Plan över dokumenterade sektioner.

Skanskas indelning. Fältarbetet skedde således i samband med exploateringen. Detta innebar att dokumentationen huvudsakligen inriktades på att dokumentera sektioner. Sammanlagt dokumenterades 155 meter sektionsritning, alla i Kronobergsgatan (fig. 3). I övriga gator var lagerföljden antingen sönderschaktad av tidigare ledningsgrävningar, eller bestod av homogena odlingslager där det inte var motiverat att upprätta sektionsritningar. I rapporten återges ett urval digitaliserade profiler. Övriga handritade profiler förvaras tillsammans med övrigt dokumentationsmaterial i Smålands museumsarkiv. De anläggningar som dokumenterades i plan var huvudsakligen större anläggningar av typen källare. Lagertjockleken varierade mellan 0,4 till 1,2 meter. På vissa ställen var alla äldre kulturlager bortschaktade, på andra kunde de äldre lagren ha en tjocklek av upp till en meter. De lämningar som framkom i schaktet dokumenterades med fotografering och genom handritning av eventuella planer och profiler, samt genom inmätning med totalstation.

All inmätning registrerades i Intrasis och här har även fynd, anläggningsbeskrivningar samt sektionsritningar registrerats. I samband med sektionsritningar framkom i många fall anläggningar som inte varit synliga i plan. I efterhand har även dessa anläggningar registrerats i Intrasis och då relaterats till respektive sektion. Dessa anläggningar, framför allt stolphål, pinnhål och gropar, saknar dock lägesdata. Vedartsbestämning har gjorts av Ulf Strucke UV Mitt och ¹⁴C-analyser har utförts av Ångströmlaboratoriet, Uppsala universitet. Kartanalyser har varit en viktig del av bearbetningen och rektifieringar av 1658 och 1783 års kartor har gjorts.

Undersökningsresultat

Nedan följer beskrivningar av undersökningsresultaten i de olika delarna. Beskrivningen är uppdelad efter de gator som berördes.

Parkeringsplats vid järnvägsstationen

På den befintliga parkeringsplatsen norr om järnvägen schaktades en stor grop för den maskin som skulle borra hål för rören under järnvägsbanken (se figur 1). Schaktet för den här tryckgropen grävdes innan arkeolog var närvarande, men berörde huvudsakligen endast massor påförda i sen tid, troligen i samband med byggandet av

Figur 4: Gatunivå med kullerstensbeläggning i schaktet vid järnvägsstationens parkeringsplats. Foto från N.

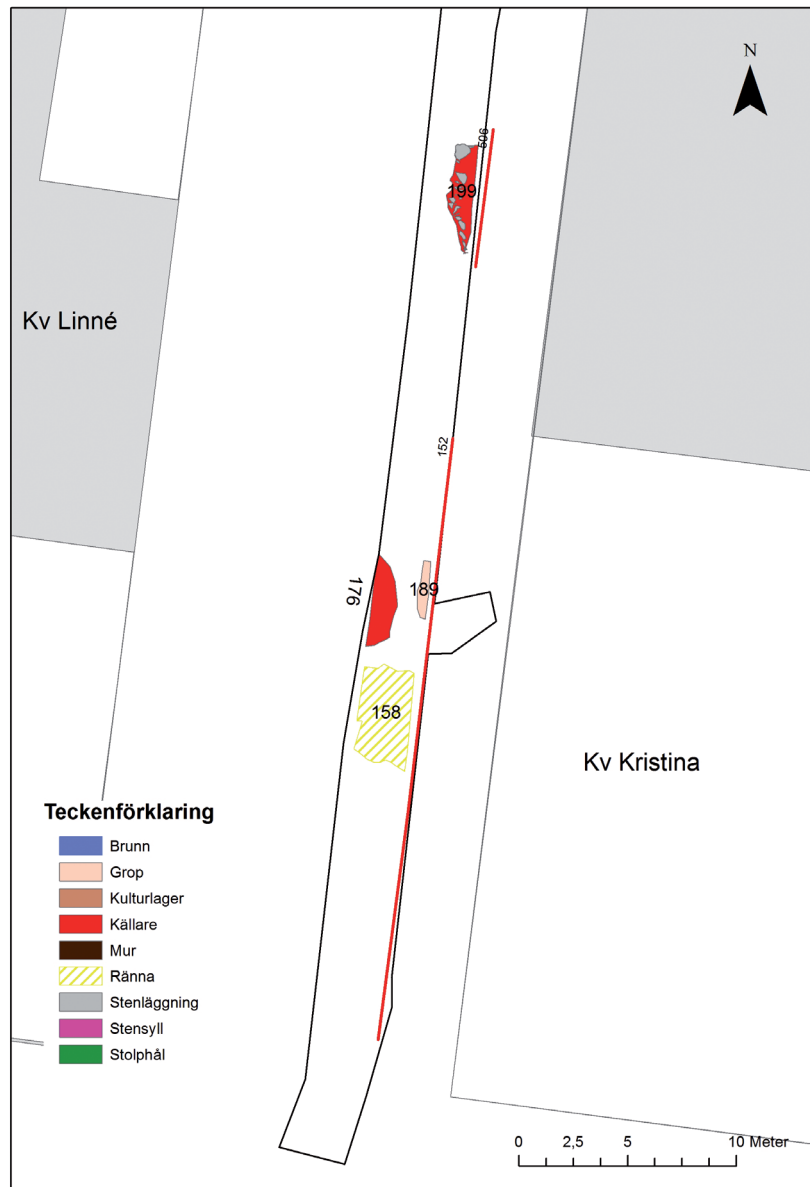
viadukten under järnvägen på Vilhelm Mobergs gata. Schaktet var ca 20 meter lång och 8 meter brett och närmare 3,5 meter djupt. I den östra delen av schaktet, framkom cirka 0,75 meter över schaktbotten en gatubeläggning av sten (fig. 4). Denna var synlig i den östra schaktväggen där den kunde följas längs hela schaktet. Ovan stenläggningen fanns ca 2 meter med påförda grusmassor. Gatan kunde följas från järnvägsbanken i söder och norrut i hela tryckgropen. Den mättes in av mättekniker från Skanska. Gatan sträckte sig ca 2 meter västerut i schaktet från den östra sektionen. Under den stensatta gatan, sannolikt den gata som tidigare förband stadens centrum med de södra stadsjordarna, låg påförda jordblandade gruslager. I schaktbotten framkom dygitorv med en hel del bevarat organiskt material i form av träpinnar, djurben, samt klumpar av lera, grus och sand. Detta lager var vattenavsatt och utgjorde troligen ett utkastlager som hamnat i den göl som tidigare fanns i anslutning till Snickarbäckens mynning i Växjösjön. Utbredningen av lagret har inte klarlagts. Här låg fönsterglas, kritpipor, djurben, tegel och keramik av typen yngre rödgods, vilket bör motsvara hushållsavfall från 1700- och 1800-talen. Detta lager fanns kvar i gropens botten och grävdes inte bort.

Kronobergsgatan

Vid övergången av Norra Järnvägsgatan berördes endast tidigare omgrävda massor (fig. 5). Här låg en stor mängd tidigare nedlagda ledningar av olika typ. När schaktet fortsatte norrut i den södra delen av Kronobergsgatan på dess östra sida, kunde man notera att topografin långsamt började stiga mot norr. Schaktbredden var ca 2,20-3 meter och djupet 1,2-1,8 meter. Schaktet gick längs hela gatan igenom alla äldre kulturlager och djupt ned i den sterila grusen. På ett stort antal ställen korsades schaktet av äldre ledningsgrävningar.

I botten på den sydligaste delen av schaktet fanns delvis vattenavsatta lager. Dessa sträckte sig ungefär fem meter norrut från korsningen mellan Kronobergsgatan och N Järnvägsgatan. I botten

fanns brungrå melerad strimmig sand, ett lager som troligen delvis avsatts i vatten eller varit vattenpåverkat. Ovan detta låg ett 0,10-0,15 meter tjockt lager av svartgrå något lerig, torvig mylla med en del träkol och tegelfragment (lager 10 och 11, sektion C152, C50043). Nivån på lagren var ca 162,50 m ö h. Troligen rörde det sig här om ett sankt område i kanten av Snickarbäckens utlopp mot Växjösjön. Motsvarande lager fanns även i botten av tryckgropen på parkeringsplatsen vid järnvägsstationen (se ovan). Ovan detta lager fanns en tvåskiktad stenläggning på nivå ca 163,20 m ö h, en äldre gatunivå. Stenläggningen (A50047) bestod av 0,20-0,4 meter stora stenar. Den fanns på ömse sidor om en större sten och låg i ett lager med gråsvart mylla med enstaka träkolsfragment och tegelbitar. I lagret fanns även en del skärivor av fönsterglas. Möjli-

Figur 5: Detaljplan över schaktet i Kronobergsgatans sydligaste del.

Figur 6: Källaren A199, foto från V.

gen utgjorde lagret rester efter en äldre gatunivå eller gårdsplan som bör dateras till 1800-talet. Den låg ungefär 0,5 meter under dagens markyta.

Det totala lagerdjupet i den södra delen av schaktet vid Kronobergsgatan uppgick till ca 0,8-1,2 meter, men topografin steg snabbt åt norr och bara 15 meter längre norrut från korsningen med N Järnvägsgatan var lagerdjupet endast ca 0,5 meter, varav bevarade äldre lager enbart svarade för ca 0,2 meter. Ännu längre norrut, i höjd med den norra delen av Kv. Kristina vid korsningen med Sandgårdsgatan var i princip alla äldre kulturlager bortschaktade.

På sträckan mellan Norra Järnvägsgatan och Sandgårdsgatan framkom ett antal större nedgrävningar i form av källare (fig. 6 och 7). A199 var en 4,90 meter lång 1,20 meter bred källare som delvis stack ut i schaktet från den östra sektionen. Källaren var kallmurad av 0,20-0,75 meter stora stenar och denna mur var delvis bevarad i den västra sidan. Källaren var igenfylld med brand- och rasmassor, bränd lera, tegel, mylla och stora mängder grus. I botten av källaren fanns ett svartbrunt grusigt lager av mylla med inslag av träkol, bränd lera och lerklumpar. I lagret fanns även enstaka flata stenar men något regelrättstensatt golv kunde inte spåras (se sektion C50050). Det senare lagret gick upp mot stenarna i den kallmurade källarmuren och tolkas som ett avsatt jordtrampat lager på källargolvet. Källarbotten låg på ca 163,50 m ö h.

Källaren låg snett i förhållande till dagens bebyggelse och hade en mer nordvästlig-sydostlig orientering än dagens gata. Detta antyder att källaren går tillbaka till tiden före 1658 års stadsbrand, då Kronobergsgatans föregångare hade en liknande orientering. Endast ett mindre

horn av källaren stack ut i schaktet och kunde undersökas. De fynd som gjordes utgjordes av yngre rödgods, kritpipsfragment, några järnföremål samt ett mynt. Myntet var en fyrk, präglad 1624 under Gustav II Adolf, vilket stärker tolkningen av att källaren tillhör tiden före stadsbranden 1658. När den tillkommit är dock oklart.

Även söder om A199 framkom ytterligare en källargropsliknande nedgrävning, A176 (figur 8). Denna källare/grop låg i sektionens västra del och är således ute under dagens gatumark. Källaren var ca 4,20x1,20 meter stor. Endast delar av anläggningen var synlig i schaktet där den hade en någorlunda rektangulär form. I den östra delen låg två rader med 0,3-0,7 meter stora stenar som möjligen var en fragmentarisk kallmurad källarmur. Källaren var fylld med löst liggande sten, 0,2-0,7 meter stora med mycket luft mellan stenarna vilket antyder att gropen/källaren inte fylldes igen för alltför länge sedan. Den sträckte sig även nästan ända upp till dagens gatunivå,

Figur 7: Källaren A199 och ledningsschaktet från S.

Figur 8: Del av källaren A176, sedd från Ö.

där en hård packning av krossat tegel i kalkbruk täckte den stenfyllda gropen. Det föreföll nästan som om källaren täckts av ett tegelvalv. Detta var 0,15-0,20 meter tjockt och dess topp låg endast 0,45 meter under gatunivån. I källaren hittades porslin och fönsterglas. Nedgrävningskanten för A176 skars av nedgrävningskanten för den intilliggande rännan A158 som därmed var yngre. A158 var sannolikt en äldre avloppsledning. A176 förbryllar. Källaren/gropen verkar igenfylld under relativt sen tid, sannolikt under 1800-talet, men ligger i det som under denna tid var gatumark.

I korsningen mellan Kronobergsgatan och Sandgärdsgatan grävdes serviser för vattenledningar både åt väster och öster. Medan schaktet för servisen åt väster med undantag av äldre utfyllnader

i form av raseringsmassor bestående av krossat tegel och större sten utanför fastigheten Sandgärdsgatan 3, enbart berörde omrörda massor, fanns orörda lager delvis bevarade i det schakt som drogs österut. Detta schakt var 4x3 meter stort och 1,5 meter djupt. Större delen av schaktet var visserligen tidigare omgrävt, men i den östra sektionen mitt i nuvarande Sandgärdsgatan fanns orörda lager bevarade på en 1,4 meter bred sträcka (fig. 9). Kulturlagren hade här en total tjocklek på 0,9 meter. Överst fanns 0,55 meter med gatubeläggning och sättgrus, därunder ett 0,1 meter tjockt lager med gråbrun lerig mylla med riktligt med tegelflis, träkol och småsten. Det överlagrade i sin tur ett 0,1-0,15 meter tjockt lager av gråbrun sandig mylla som innehöll djurben, tegel samt en skärva yngre rödgods (ej till-

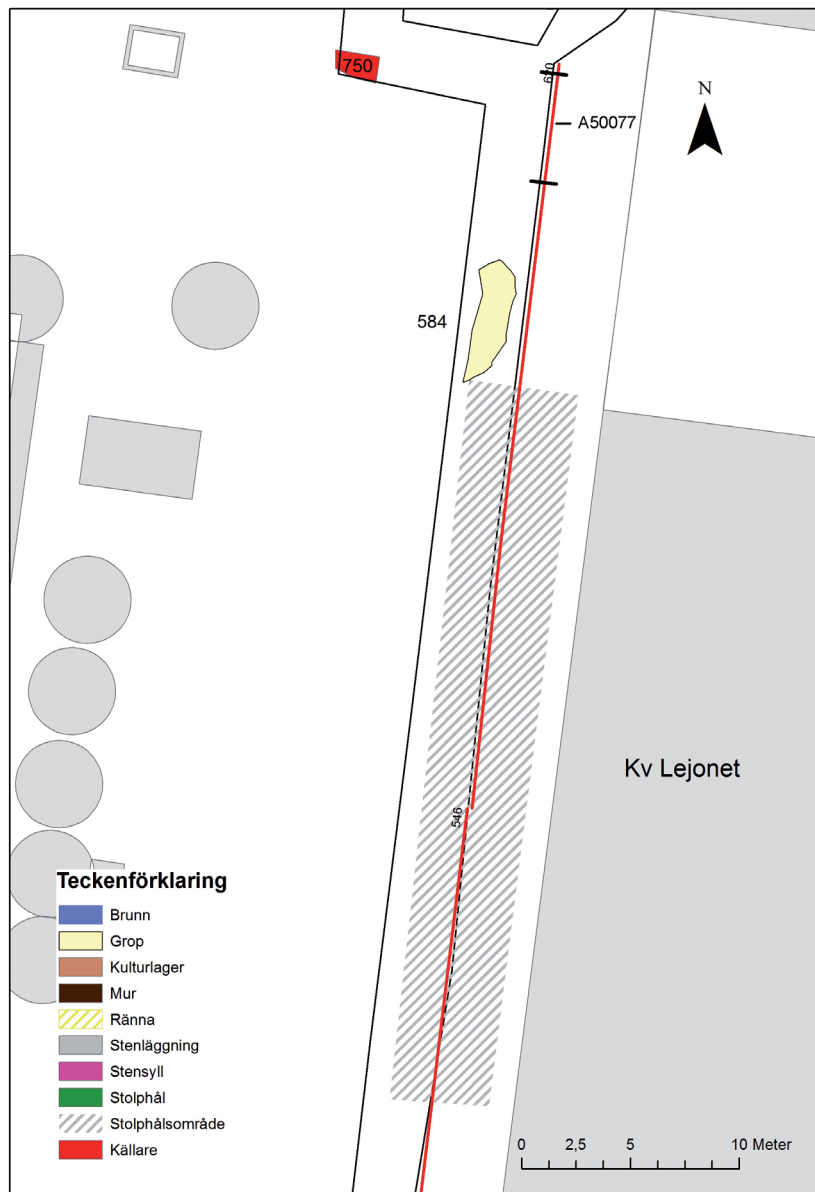

Figur 9: Serviceschakt i Sandgärdsgatan öster om Kronobergsgatan, yta med orörda lager i gatans mitt. Foto från V.

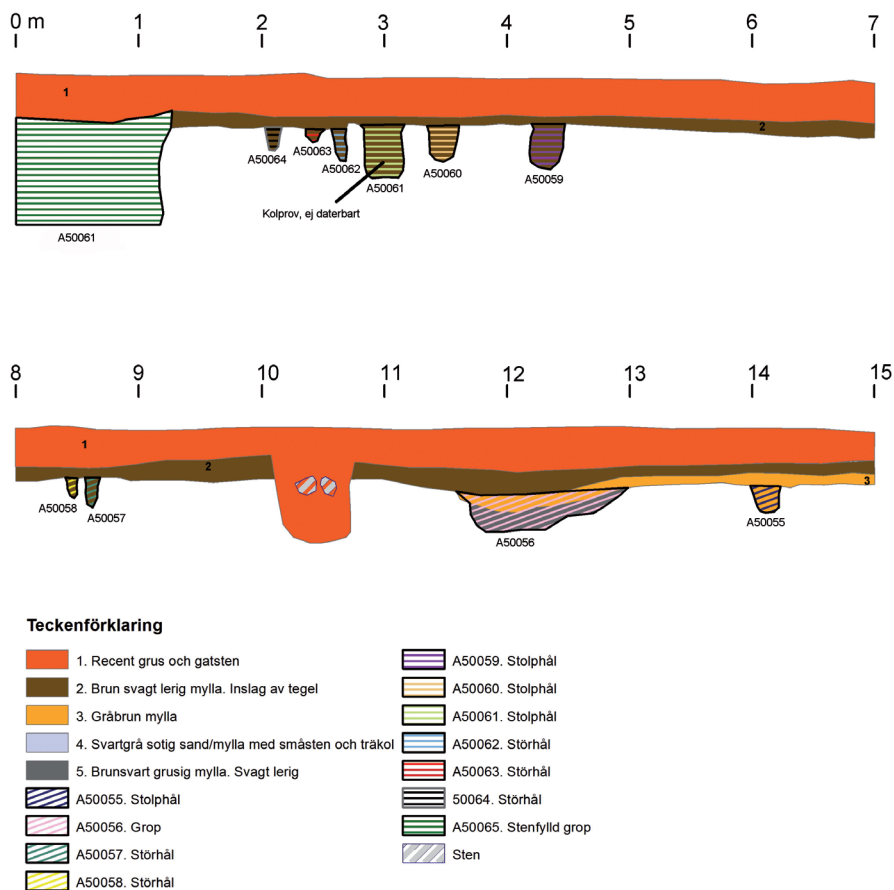
varatagen). Lagret var fyllt med sandstrimmor som eventuellt kan representera trampytor från äldre gatunivåer, alternativt vara spår efter bortbrutna gatubeläggningar. Därunder framkom ett lager av brun mylla med träkol och enstaka större stenar, 0,10 meter tjockt. I lagrets botten i övergången mot det underliggande lagret fanns linser av sand och rödbrunt grus. Det underliggande lagret utgjordes av gråbrun mylla, var 0,10-0,15 meter tjockt och innehöll enstaka bitar träkol. Det bör ha representerat en äldre markyta. Lagren blev tjockare i den södra delen, där det dock

var avgrävt av ett äldre vattenledningsschakt.

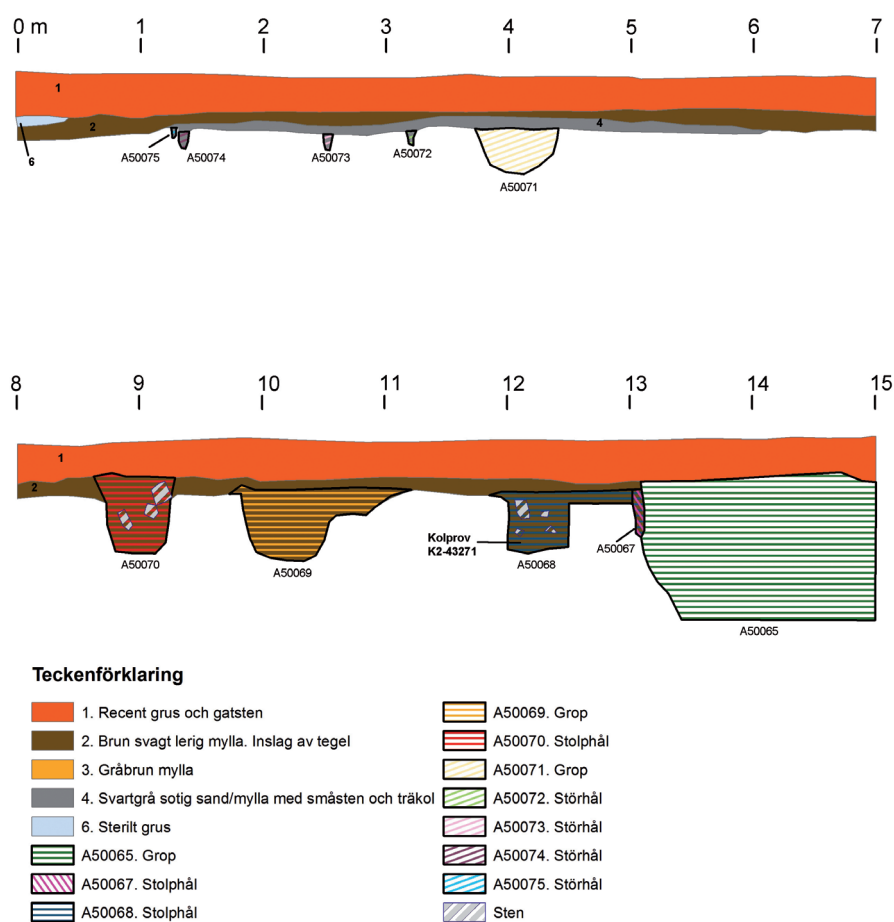
I höjd med Kv. Lejonet var det totala lagerdjupet enbart ca 0,4-0,5 meter varav endast 0,2 meter var orörda äldre lager. I botten fanns en äldre markyta bestående av grå grusig mylla med en del träkol, men utan inslag av tegel. På sträckan framför kv Lejonet och på platsen för det medeltida torget fanns i princip inga äldre lager bevarade (fig. 10). Området föreföll kraftigt nedschaktat i relativt sen tid. I sektionen mot öster (C620 del 1,2) framkom däremot ett flertal anläggningar

Figur 10: Detaljplan över schaktet i Kronobergsgatan i jämnhöjd med södra delen av kv. Lejonet. I schaktet fanns ett område med stolphål (grå skraffering).

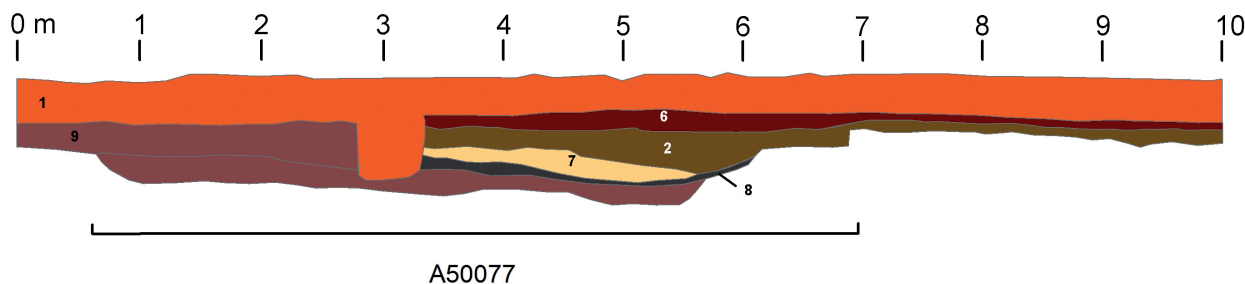

Figur 11: I sektion 546 och 620:1 framträdde den södra delen av en stolphålskoncentration. Profilen visar den östra schaktväggen.

Figur 12: Sektion 620:2 visar stolphålskoncentrationens norra del. Stolphålet A50068 kunde dateras till tidig medeltid. Profilen visar den östra schaktväggen.

Teckenförklaring

- 1. Recent grus och gatsten
- 2. Brun lerig mylla, grusig med småsten. Enstaka br.lera, tegel och träkol
- 6. Svartbrun mylla, småsten, hårt packad
- 7. Grus, påfört
- 8. Svart lerig mylla, i södra kanten närmast lerskoning
- 9. Omrörd fyllning av brun mylla/rödbrun sand, enstaka träkol

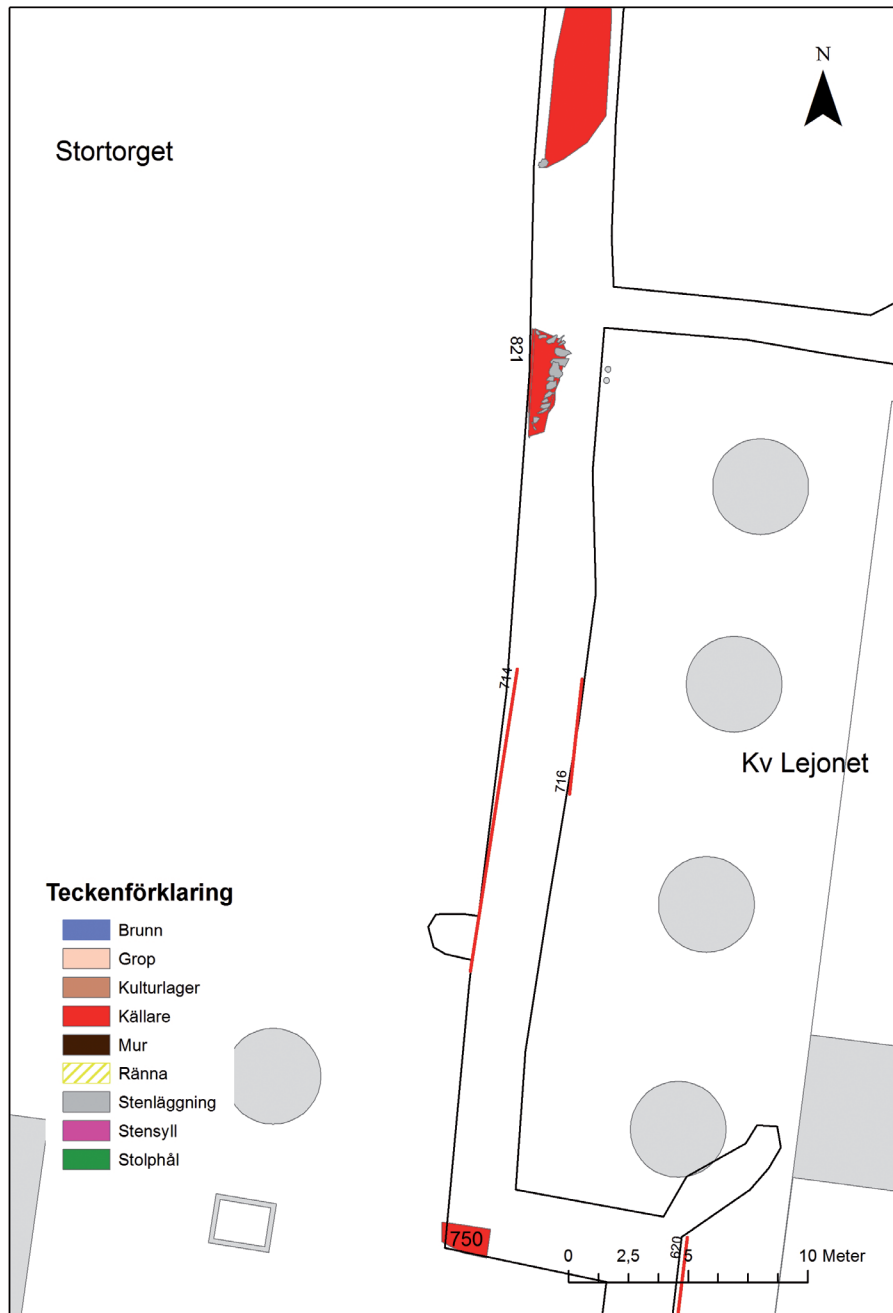
Figur 13: Sektionsritning G20:3 med den lerklädda gropen A50077 som dateras till högmedeltid.

som var nedgrävda genom den äldsta markhorisonten (fig. 11,12). Bland dessa fanns nio stolphål, nio pinnhål samt fem gropar. Flera av stolphålen var mycket kraftiga (A50060, A50061, A50068, A50070) och bör ha ingått i stolpburna hus. Exempelvis var A50068 samt A50070 cirka 0,5 meter breda och 0,5 meter djupa, stenskodda och i det förra fallet med spår efter en tydligt kolad stolpe. De båda stolphålen låg cirka 3,2 meter ifrån varandra och av profilen att döma kan de ha tillhört samma stratigrafiska skede. En möjlig tolkning är att vi här har ett takbärande par av stolpar i en större byggnad som tidigare låg i öst-västlig riktning vid det medeltida torget. Aldern på dessa anläggningar är oklar, men inte i någon av anläggningarna fanns tegel varför det åtminstone är tidigmedeltida eller förhistoriska. Några andra fynd framkom dock inte heller. Kol från två av stolphålsfyllningarna valdes ut för datering. Men endast det ena av dessa, stolphålet A50068, innehöll tillräckligt mycket kol för att kunna dateras. Analysen gav en datering till tidig medeltid, 1040-1220 e Kr (Ua-43271, 2 sigma). Koncentrationen av större stolphål i området var påtaglig och det förefaller inte orimligt att de i huvudsak tillhör samma skede. Om man antar att det daterade stolphålet är representativt för hela anläggningskoncentrationen förefaller det som om man i detta område har lämningar efter ett tidigmedeltida gårdsläge med stolp-

burna byggnader. Liknande lämningar har inte påträffats i staden tidigare och dateringen öppnar för nya perspektiv på Växjö's äldsta historia.

Ett tjugotal meter norr om de stora stolphålen vinklade schaktet av västerut och korsade Kronobergsgatan för att fortsätta på dess västra sida. Här framkom en större delvis lerklädd grop, A50077, i den östra sektionen, C620:3 (fig. 13). Gropen var närmare 4,5 meter lång och cirka 0,5 meter djup. Den gick bara ut några decimeter i schaktet. Gropens botten hade en omrörd fyllning av brun mylla, rödbrun sand och en del träkolsfragment. I den södra kanten var gropen kantad av ett par centimeter tjockt lager med brun lera, närmast som en lerskoning. Gropens funktion är oklar, men man får intryck av att den använts till någon form av förvaring och att man i samband med att man tömt gropen grävt sönder dess botten. Ett kolprov från gropens botten gav en datering till perioden 1270 till 1400 (Ua-4372, 2 sigma). Anläggningen kan alltså dateras till högmedeltid.

I höjd med Stadshotellets norra långsida gick schaktet som sagt över från Kronobergsgatans östra till dess västra sida (fig. 14). I kröken på den västra sidan påträffades ett hörn av en källare, troligen del av det tidigare rådhuset, A750 (fig. 15 och 16)). I schaktet var källaren 2,00x1,15 meter stor. Den var fylld med brand- och rasmassor,

Figur 14: Detaljplan över schaktet i Kronobergsgatan i jämnhöjd med den norra delen av kv. Lejonet.

Figur 15: Källaren till rådhuset, A750 såsom den syntes i schaktiväggen. Foto från N.

Figur 16: Rådhusets källare, A750, hade varit förhållandevis påkostad. Skårsleven markerar den putsade ytan som täckte källarens innerväggar.

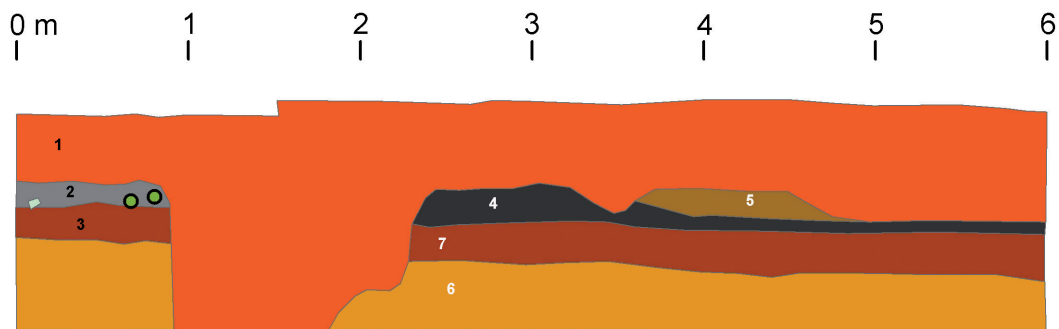
krossat tegel, tegelpannor, sten, kalkbruksklumpar och bränd lera. I öster fanns en kallmurad källarmur av 0,2-0,5 meter stora stenar. Murens insida var täckt med ett 0,02 meter tjockt skikt av puts. Golvet var stensatt och nedgrävt ungefär 0,9 meter under markytan. Ovan stenarna fanns ett kompakt lager träkol som visade att källaren haft ett trägol, alternativt att ett ovanliggande våningsplan i samband med branden rasat ned i källaren. I fyllningen fanns fönsterglas och buteljglas. Att källaren varit putsad invändigt antyder att det varit ett påkostat hus. En jämförelse med 1783 års karta visar också att detta eventuellt var stadens tidigare rådhus (se vidare nedan).

Norr om denna källare sjönk topografin långsamt åt norr, varför det blev tydligt att det medeltida torget verkligen legat på en markerad höjd på platsen. Eftersom man kunde konstatera att området för torget var kraftigt nedschaktat har det medeltida torget varit betydligt mer marke-

rat nivåmässigt än hur platsen framträder idag. Då topografin sluttade åt norr innebar det att lagertjockleken tilltog (fig. 17). I höjd med parkeringen på Stortorgetets södra halva var den totala lagertjockleken 1-1,2 meter, varav 0,4-0,5 meter var orörda lager. I profil C714 fanns vad som närmast var att karaktärisera som ett lergolv med ett avsatt golvlager ovanpå, 50078 lager 4, 7 (fig. 18), men denna tolkning är osäker. Några huskonstruktioner i form av syllstenar kunde inte ses vid schaktningen. Några fynd bortsett från en smidesskälla av järnslag gjordes inte heller. Kanske ligger den huvudsakliga bebyggelsen väster om schaktet. Sannolikt finns rätt välbevarade bebyggelse lämningar i den tidigare kvartersmark som idag ligger under Stortorgetets södra sida. En datering av träkol från lager 4, det avsatta lagret ovanpå lergolvet, gav en datering till perioden 1215 till 1285 (Ua-43273, 2 sigma). Detta visar att det funnits bebyggelse på platsen redan före det att Växjö får sina stadsrättigheter.

Figur 17: Vid södra sidan av Stortorget fanns förhållandevis välbevarade kulturlager daterade till högmedeltid. Sektion 714 från NÖ.

Teckenförklaring

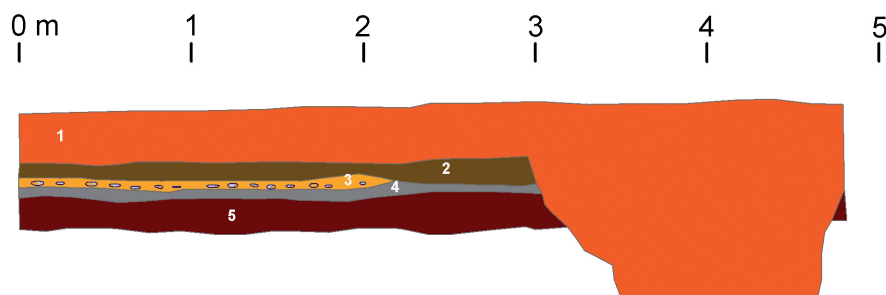
 1. Recent grus och gatsten	 6. Sterilt grus
 2. Gråsvart mylla med småsten	 7. Lins av brun smutsig lera
 3. Brun mylla	 F718
 4. Svart kulturlager	 Kolprov
 5. Omrört grus	

Figur 18: Profilritning av sektion 714 vid Stortorget's södra del.

I den östra sektionen, som då snarare vände sig ut mot den tidigare gatumarken, fanns även här bevarade kulturlager. På nivån 165,20 m ö h återfanns här ett lager av sand, grus och mindre knytnävsstora stenar uppblandad med svartbrun mylla i ett jämnt lager ovan den äldre markhorisonten (lager 3 i sektion C716, 50080). Detta tolkades som spår av en äldre gatunivå med en knadderlagd yta (fig. 19). Dess ålder är oklar. Några tegelfragment kunde dock

inte ses i de lager som låg under denna nivå.

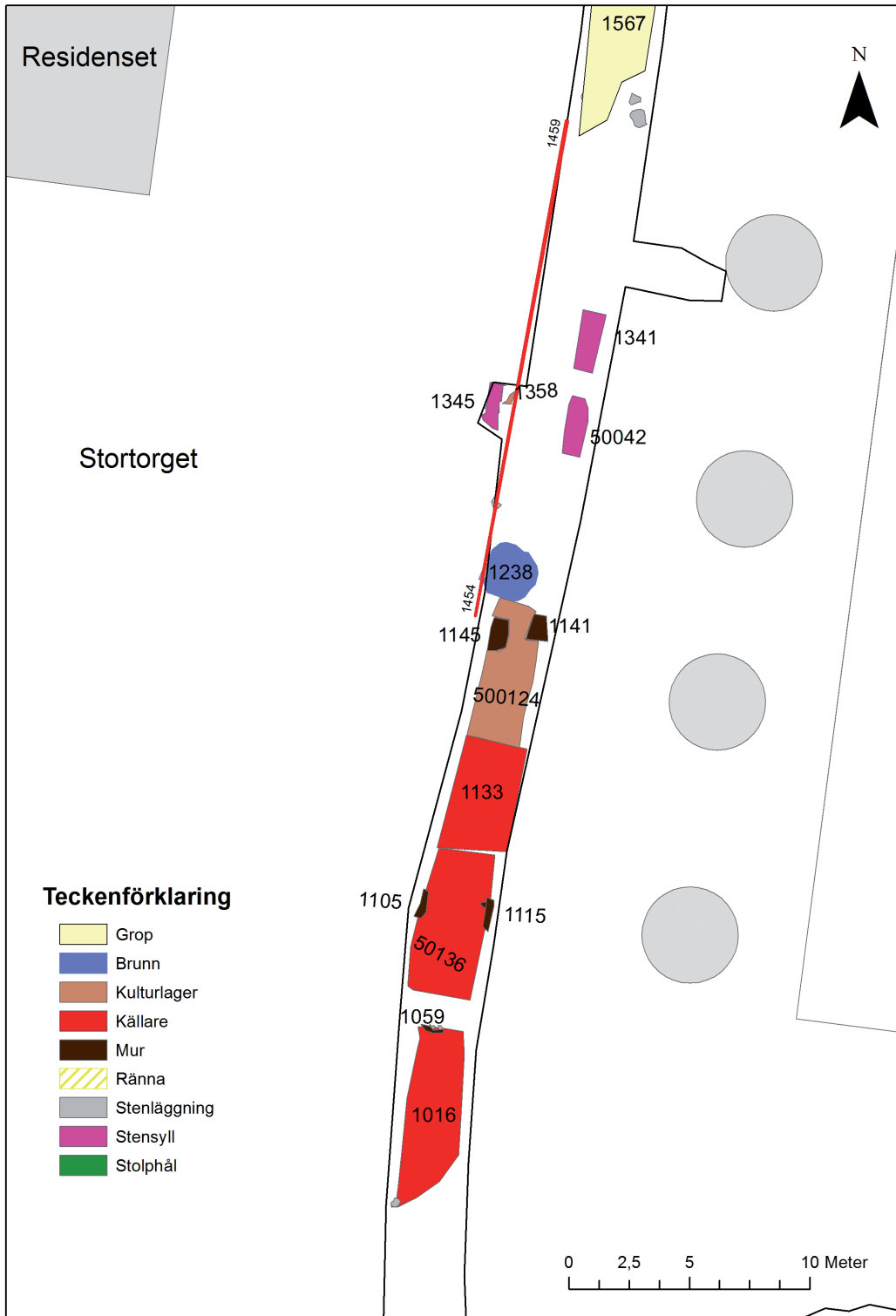
Från om med ungefär mitten av Stortorget och norrut gick schaktet igenom ett område med rikligt med välbevarade bebyggelse lämningar, framför allt i form av ett antal stora källare (fig. 20). I höjd med mitten på nuvarande Stortorg, strax söder om Storgatans förlängning över torgytan hittades en källare, A821 (Fig. 21). Källaren låg i den västra sektionen och hade kallmurade väggar med 0,3-0,6 meter stora stenar i dubbel bredd

Teckenförklaring

 1. Recent grus
 2. Svartbrun hårt packad mylla. Inslag av träkol, ben samt tegelfis
 3. Sand, grus och småsten upplandat med mylla. Gatunivå?
 4. Grå lerig mylla, enstaka träkol
 5. Brun mylla med småsten. Äldre odlingshorisont?
 Sten

Figur 19: I sektion 716 framträdde en äldre gatunivå belagd med knaddersten. Profilen visar schaktets östra sida.

Figur 20: Detaljplan över schaktet i Kronobergsgatan i jämnhöjd med Stortorget norra del.

Figur 21: Källaren A821 såsom den syntes i västra schaktväggen.

bevarade i den östra väggen. Muren var bevarad från 0,6 meter under markytan, medan dess botten låg cirka 2 meter under markytan. Källaren förefaller ha haft jord- eller trägol. Källaren har sannolikt varit kvadratisk eller rektangulär och var 4,25 meter bred. Den stack ut cirka 1,5 meter i schaktet. Källarmurens insida var inte putsad.

Källaren var igenfylld med brand- och rasmassor, sten, tegel, bränd lera och träkol. I botten fanns kraftiga lager med träkol och bränd sand som visar att byggnaden brunnit, möjligen två gånger eftersom det fanns ett mellanliggande sandigt lager brunsvart mylla mellan de båda lagren av träkol. I rasmassorna hittades flera mynt, bland annat 5 stycken kopparmynt, ¼ öre präglade under drottning Kristina, samt ett silvermynt, troligen 1 öre, även det präglat under drottning Kristina. Vidare hittades en ölhane i brons samt en del keramik av typen yngre rödgods samt fönsterglas. De sex mynten från drottning Kristinas tid visar att källaren tillhört perioden före 1658 års stads-

brand. Dessutom ligger den på en plats som efter denna stadsbrand utgjordes av torgyta varför byggnaden måste vara äldre än det senare torget.

Sträckan förbi torget var till stora delar söndergrävd i samband med tidigare ledningsgrävningar och några orörda kulturlager kunde inte iaktas på långa sträckor. Däremot fanns här ett flertal nedgrävda källare som schaktet gick rakt igenom. Källarna (A1033, A1115, A1133, A50136 med fundamenten A1105, A1115, A1141, A1145 samt lager 50124) avlöste varandra i schaktet och kan antingen ha varit separata konstruktioner eller sammanbyggda i en lång länga. Eftersom de hade olika konstruktion verkar det mer sannolikt att de tillhörde separata byggnader. Schaktet gick i nord-sydlig riktning, samma längdriktning som källarnas orientering. Samtidigt hade källarna bredare innermått än schaktets bredd, varför källarnas långsidesmurar inte kunde ses i schaktet. Källarnas golv låg även djupare än schaktbotten varför några golvnivåer aldrig kom att undersökas.

Figur 22: Stenar i källaren A1016. Foto från söder.

Figur 23: I den norra delen av källaren A1016 fanns delar av det ovanliggande husets dagermur bevarad med tegel satt i murbruk, A1059.

Figur 25: Det andra stenfundamentet i källaren A50136, A1115, framträdde i schaktväggens östra sida. Foto från SV.

Källaren A1016 var 7,25 meter lång och minst 2,25 meter bred (fig. 22). Den södra delen var i öster delvis avgrävd av ett ledningsschakt, men källaren kan maximalt ha varit ytterligare en meter lång, eftersom det i sektionen söder om ledningsschaktet endast fanns orörda lager i form av steril grus. Källarens västra mur låg i liv med den västra sektionen. Muren bestod av 0,3-0,9 meter stora stenar lagda i lera. Murens innersida var kraftigt brandskadad och flera stenar var sönderbrända och flagade. Leran mellan stenarna var rödbränd. Källarens östra långsida låg öster om östra sektionen som här bestod av brand- och rasmassor.

Figur 24: Källaren A50136 hade burits upp av två stenfundament varav A1105 framträdde i den västra schaktväggen. Foto från Ö.

Däremot var källarens norra gavel delvis bevarad. Denna bestod av en kallmur av sten, 0,3-0,5 meter stora lagda i lera i dubbla rader (A1059). I denna murs övre del, på nivå 164,40 m ö h fanns delar av dagermuren bevarad (fig. 23). Denna bestod av stenar satta i kalkbruk. Byggnaden ovanför A1016 bör alltså ha varit ett murat stenhus. Gavelmuren var svår att dokumentera eftersom den låg precis under kraftiga betongrör med telekablar, men det står klart att muren och stenarna täckte hela gavelns bredd och att här inte fanns någon öppning/dörr åt norr i källarmuren. Schaktet var här nedgrävt ca 2 meter djupt, men källargolvet nåddes inte. Källaren har således varit djupt nedgrävd och man har säkerligen kunnat gå rak i den. I källaren framkom lite fynd, enbart enstaka glasfragment, tegelkross och järnspikar, men inget klart daterande material Dessa fynd tillvaratogs ej. Källaren bör dock antagligen dateras till perioden 1600-1843.

Norr om A1016/A1059 fanns ytterligare en källare, A50136. Denna bestod huvudsakligen av de båda fundamenten A1105 samt A1115 (fig. 24 och 25). Denna källare fortsatte direkt norr om A1059 och sträckte sig fram till den valvsugna källaren A1133 (se nedan). Några källarväggar kunde

Figur 26: I den västra schaktväggen framträdde tunnvalvet till källaren A1133. Foto från Ö.

inte konstateras. I båda sektionerna gick dels sentida ledningar, dels fanns här rasmassor. Källaren utgjordes av ett 7,2 x 3 meter stort utrymme, där det ovanliggande golvet burits av de båda motstående fundamenten A1105 samt A1115 som stod i kanten av respektive sektion. A1105 bestod av gråsten, 0,2-0,4 m stora lagda i obränd lera. Det var bevarat till 0,9 meters höjd ovan schaktbotten. A1115 bestod av både gråsten, 0,2-0,4 m stora och tegelstenar, alla lagda i obränd lera. Även detta fundament var bevarat till 0,9 meters höjd ovan schaktbotten. Utrymmet mellan fundamenten och söder och norr om dessa var fyllt med lösa stenar, tegel och andra brand- och rasmassor. Källaren schaktades fram utan närvaro av arkeolog varför några fynd inte tillvaratogs. Den tillhör dock antagligen perioden 1600-1843.

Den mest välbyggda och välbevarade källaren, A1133, började omedelbart där 50136 slutade. A1133 var en murad källare som ursprungligen varit tunnväld (fig. 26 och 27). Källarummets inermått uppgick till 4,7 x 2,80 meter. Schaktbotten gick inte ned till källarens golvnivå. Väggarna var murade av gråsten, 0,15-0,4 meter stora, lagda i 0,15-0,20 meter höga skift. Källarväggarna var bevarade till ca 1 meters höjd ovan schaktbotten. På denna nivå började de luta inåt och man kunde på ömse sidor se början på det tunnväldva taket. I söder var källarens gavel bortbruten, men i norr kunde man se rester efter den norra gaveln. Källaren har antagligen varit 5 meter lång och med invändigt putsade väggar. Den var fylld med ras- och brandmassor, sten, tegel, fönster- och buteljglas samt fragment av kakelugnar. Några tydligt daterande föremål hittades inte. Flera av stenarna

som låg i fyllningen hade kalkbruk på sig, vilket antyder att det stått ett stenhus ovan källaren, alternativt var detta stenar från det inrasade valvet.

I den östra sektionen kunde man se att källarnedgrävningen och murarna täckts över med grus. Detta påförda gruslager täcktes i sin tur av ett svartbrunt brandlager samt rikligt av krossat tegel. Källaren har sannolikt använts fram till någon av stadsbränderna i början av 1800-talet, men är troligen ursprungligen betydligt äldre. En liknande murad källare som påträffats i kvarteret Lejonet är daterad till 1600-tal.

Figur 27: Tunnvalvet i källaren A1133, i den nordvästra delen. Foto från SÖ.

Figur 28: Stenfundament A1145, till vänster, och A1141 till höger, markerade förmodligen en ingång till källaren från norr. Foto av schaktet mot N.

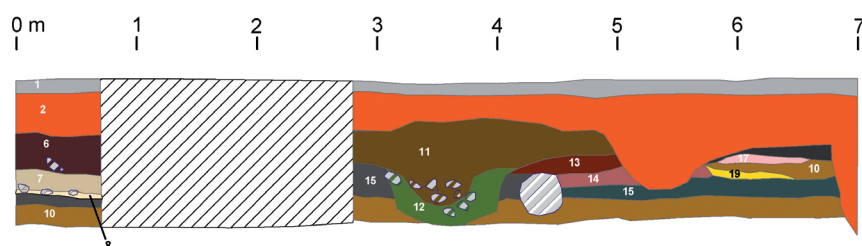
Det gick inte att fastställa om ingången till källaren legat i den norra eller södra gaveln.

Norr om A1133 påträffades fortsatt ett lager med brand- och rasmassor (A50124). Detta lager var upptill 1,5 meter tjockt, 6 meter långt och 2 meter brett och täckte den västra delen av schaktet. Någon tydlig källare med uppbyggda väggar kunde dock inte konstateras. Den östra sektionen bestod av orörda sterila gruslager, medan den västra sektionen var söndergrävd av en sentida grop med en fyllning av löst liggande stenar. Dess funktion är oklar men den bedöms inte ha haft något med den historiska bebyggelsen att göra. I norr gick lagret in mellan de två fundamenten A1141 och A1145 (fig. 28), varför det är möjligt att lagret utgjorde igenfyllning i ytterligare ett källarrum. A1141 var uppbyggd av gråsten, 0,3-1,0 meter stora lagda i lera och 1x0,85 meter stort. Fundamentet stod på den sterila grusen men var bevarad till 1,2 meters höjd. På den motstående västra sidan, något förskjutet åt söder fanns A1145, ett liknande men något större fundament av 0,3-0,8 meter stora stenar lagda i lera. Detta fundament var 1,40x0,75 meter stort och bevarat till 1,2 meters höjd. Tillsammans bildade de två fundamenten närmast en öppning från norr ner i källaren, men någon regelrätt källartrappa kunde inte konstateras norr om fundamenten. Utrymmet mellan fundamenten var fyllda med mängder av ras- och brandmassor, krossat tegel, sten, samt mängder med kakelugnsfragment. Bland fynden fanns även porslin, yngre rödgoods samt järnföremål, bland annat en kakelugnslucka, samt tre närmast hela glasbuteljer. Fynden visar att lagret tillkommit i samband med någon av 1800-talets två stadsbränder.

Lagret A50124 var möjligen en källarfyllning, men denna källare hade i så fall en annorlunda orientering jämfört med A1133 som låg i nord-sydlig riktning längs med Kronobergsgatan. A50124 sträckte sig inte lika långt åt öster som de tidigare källarna. Kanske var detta i stället den östra delen av en källare som låg i öst-västlig riktning. Det gick inte heller att säkert avgöra om man kunnat gå in i A1133 genom det utrymme som senare fylldes ut av A50124. Tjocka utfyllnader av rasmassor fortsatte ungefär fyra meter norr om A1141 och A1145 (se lager 4, sektion C1454, C50081). Under denna framkom en större rund nedgrävning, cirka 2,20 meter i diameter fylld med

Figur 29: Stensyllarna A1345 och A1358 utgjorde spår av äldre bebyggelse från tiden innan Stortorget utvidgades mot norr. Foto från NV.

Teckenförklaring

 1. Gatsten	 13. Brunsvart lerig mylla med inslag av träkol och kalkbruk.
 2. Recent grus	 14. Gråbrun lerig mylla med tegelflis
 6. Brunsvart lerig mylla med träkol, tegelflis och sten	 15. Svartgrå lerig mylla med träkol
 7. Brunrå lerig mylla med enstaka träkol	 16. Svart lerig mylla
 8. Grus, småsten och sand. Under 0,1-0,15 m stora stenar. Gärdplan/gata?	 17. Gulröd lera. Golv?
 9. Svartgrå lerig mylla, enstaka träkol	 18. Svartbrun mylla. Rikligt med träkol.
 10. Brun mylla, odlingslager. Inget tegel samt enstaka djurben	 19. Gulröd lera
 11. Brand och rasmassor, lera, tegelkross, kalkbruk	 Serviceschakt VA
 12. Lera, kalkbruk, sten och rivningsmassor	 Sten

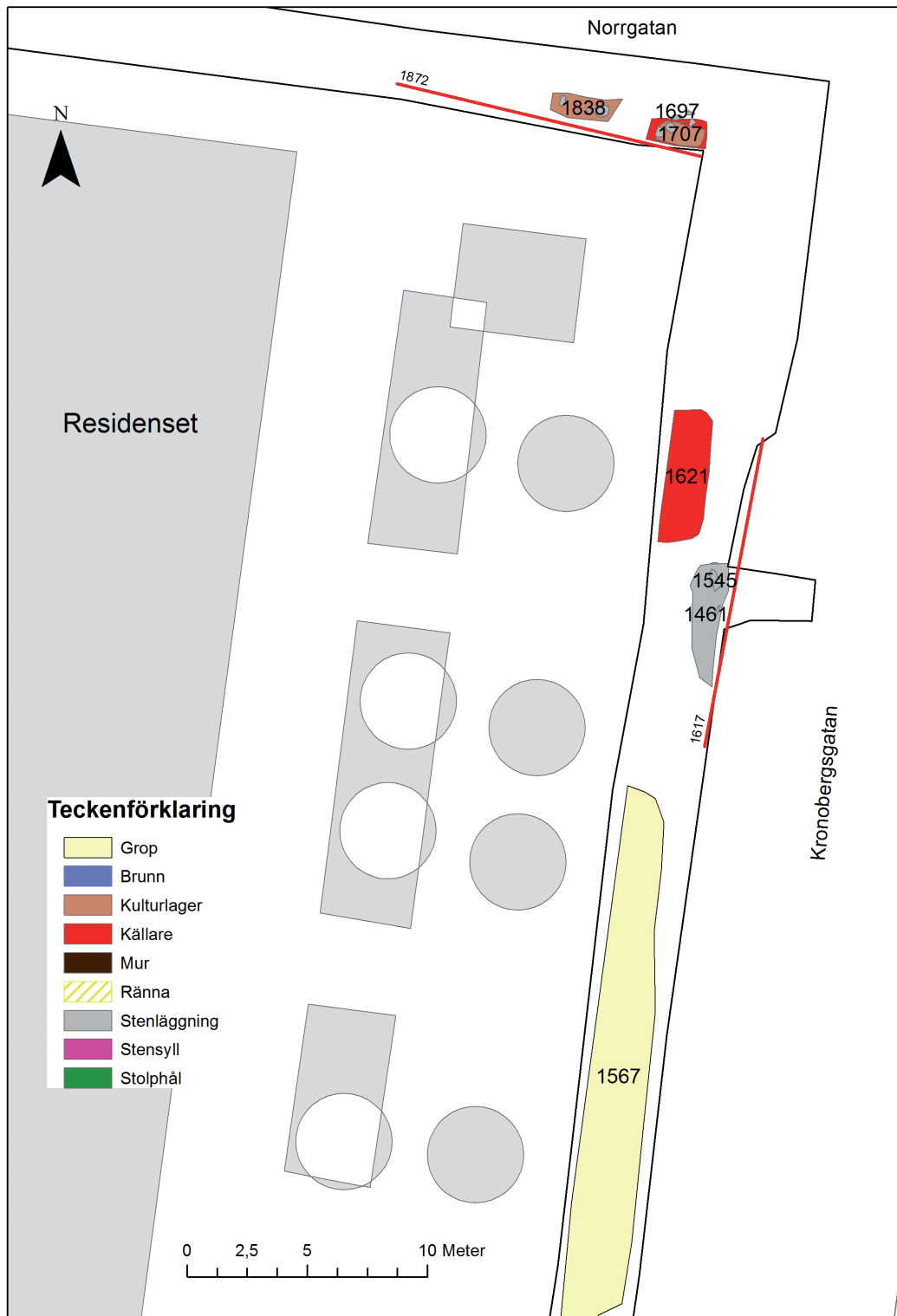
Figur 30: I sektion 1454 fanns bevarade bebyggelselager. Lager 15 kunde dateras till senmedeltid eller tidig modern tid. Profiltrötning av schaktets västra sida.

brunrå mylla, tegel och större stenar (A1238). Stenarna låg löst och det var luft mellan dem. Eventuellt var detta de övre delarna av en igenfylld brunn. Någon tydlig brunnskoning kunde dock inte ses. Anläggningen grävdes inte i botten.

Norr om A1238 fortsatte bebyggelselämningarna men här var de inte lika påtagliga och mer svårtolkade, framför allt eftersom de var sämre bevarade. Ett antal liggande stenar föreföll vara rester av nord-sydligt liggande stensyllar (A1341, A1345, A50042). De bestod av 0,3-0,8 meter stora gråstenar lagda tätt tillsammans, delvis i lera (fig. 29). Vardera stensyllen var 2-2,5 meter lång och 0,6-0,8 meter bred. A1341 samt A50042 låg på linje i schaktets östra del, men hängde inte ihop. Avståndet mellan dem var ungefär 1,2 meter. A1345 låg på den västra sidan av schaktet men parallellt med de båda andra. Avståndet mellan A1345 och A50042 var cirka tre meter. Nivåmässigt låg A1345 och A1341 på ungefär samma nivå, 165,50-165,60 m ö h, medan A50042 låg något lägre, 165,20 m ö h. Nivåerna antyder att de kan ha ingått i samma byggnad, däremot förefaller avståndet mellan A50042 och A1345 som för kort för att det skulle handla om två ytterväggar i samma hus. Stensyllarna låg bara cirka 0,4-0,5 meter under nuvarande markyta varför de, om de nu repre-

senterade bebyggelse bör ha varit från 1800-talet.

Schaktet i Kronobergsgatan var nu i höjd med residensets södra fasad och under stensyllarna fanns bevarade äldre kulturlager på minst 0,5 meter av en total lagertjocklek på ca 1,20 meter (fig. 30). I botten fanns en äldre markyta i form av ett odlingslager av brun mylla. Ovan detta fanns på en sträcka tydliga kulturlager ovan den äldsta markhorisonten. Här fanns svartgrått lager med träkol och ovan detta på en kort sträcka två lera-lager med ett mellanliggande avsatt svartbrun lager med rikligt med träkol. Eventuellt hade vi här att röra oss med två lergolv med ett mellanliggande avsatt golvlager (lager 15, 17, 18, 19, sektion 1454, 50081). Träkol från det undre lagret, lager 15, daterades till 1440-1600 e Kr, det vill säga senmedeltid eller 1500-tal (Ua-43275, 2 sigma). Det var tydligt att den ursprungliga topografin fortsatte att sjunka när man kom längre norrut från det medeltida torget (fig. 31). Detta innebar också att lagertjockleken ökade. Här fanns rätt homogena lager av mylla, som till stora delar föreföll ha varit odlingslager (sektion 1454, 50082). Stora delar av schaktet var här omgrävt i botten av en mycket stor grop, A1567, som fanns i den västra sektionen och som sträckte sig på en 24 meter lång sträcka. Gropen hade en lös fyllning av stora stenar och brun mylla, närmast av matjordskarak-

Figur 31: Detaljplan över schaktet i Kronobergsgatan, den norra del i jämnhöjd med Residenset.

Figur 32: Kullerstensgatan, A1461, var den översta av tre äldre gatunivåer i norra delen av Kronobergsgatan. Foto från N.

tär. Gropens nedgrävningskanter skar alla äldre lager i den västra sektionen och bedöms inte vara äldre än 1800-tal. Möjligen är den tillkommen i samband med uppförandet av det intilliggande residenset på 1840-talet, då stora markarbeten sannolikt förekom (jfr Åstrand 2010, 2011).

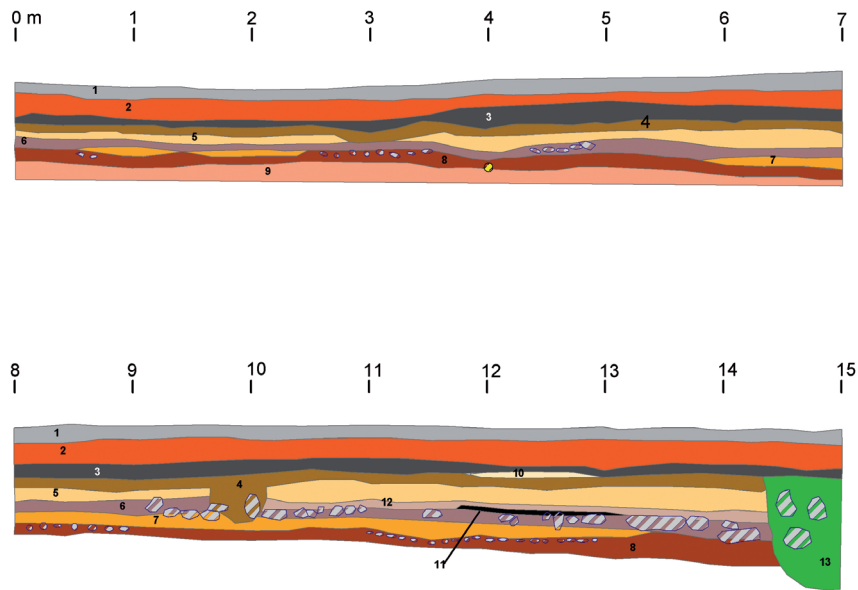
Strax söder om korsningen mellan Kronobergsgatan och Norrgatan kunde tre äldre gatunivåer iaktas i den östra sektionen. Den yngsta gatunivån kunde även delvis dokumenteras i plan (A1461) på en fem meter lång sträcka där gatan var bevarad till som mest 1,4 meters bredd. Gatan bestod av 0,25-0,6 meter stora stenar lagda på rad i ett gruslager (fig. 32). Dessa större stenar föreföll utgöra den västra begränsningen av själva gatan som låg öster om stenraden och bestod av en kullerstensläggning (A1545). På gatan hittades en hästsko (F39).

Möjligen framkom rester efter samma gatubeläggning i det servisschakt som grävdes in mot fastigheten Kronobergsgatan 12 (Nordea). Schaktet var 3x1,4 meter stort och 1,5 meter djupt och grävdes en lördagskväll i januari. Större delen av schaktet var redan omgrävt för en tidigare vattenledning, men i den norra delen fanns på ett 0,7 x 0,25 meter stort område (Ö-V) på en nivå 0,35 meter under markytan en stenläggning av 0,1-0,2 m stora tätt lagda stenar. Möjligen var detta en rest av en äldre gatubeläggning.

I den sektionsritning som upprättades i den norra delen av schaktet i Kronobergsgatan kunde man se spår efter ytterligare två äldre gatunivåer (sektion C1617, C50083). Den totala lager-

tjockleken var här mellan 0,6 meter i norr och 1,3 meter i söder. Man kunde nu notera att den ursprungliga topografin åter hade börjat stiga åt norr. Gatorna framträdde som lager av småsten åtskilda av påförda sandlager (fig. 33 och 34). Den äldsta gatan låg som en tunn packning av småsten, grus och sten, delvis som ett tydligt lager, delvis som nedtryckt i den äldsta markytan (lager 7, 8 sektion C1617, C50083). Ovan detta sandiga, steniga lager låg vad som tolkades som ett avsatt lager med svartbrun mylla (lager 6), ungefär 0,1 meter tjockt. I den övre delen av detta lager låg en packning med 0,05-0,2 meter stora stenar. Dessa stenar överlagrades i sin tur av ytterligare ett lager med sand och grus (lager 5) som i sin tur överlagrades av ytterligare ett lager med sten, som av nivåerna att döma motsvarade A1461 (lager 4). Det senare var dock fragmentariskt bevarat eftersom det endast låg 0,4 meter under nuvarande gatunivå. Ett kolprov taget från lager 11 som var en kulturlagernivå som ovanpå den övre gatunivån, gav en datering till 1460 till 1640 e Kr vilket motsvarar sen medeltid eller tidig modern tid (Ua-43274, 2 sigma).

Väster om den yngsta gatunivån A1461 framkom en eventuell källargrop i schaktet. Huvudsakligen låg den väster om schaktet. Gropen, A1621, var närmare 5,5 meter lång och 1,7 meter bred och fylld med en blandning av matjord, sten, lera, fönsterglas, yngre rödgods, och kritpipsfragment. I den västra sektionen kunde man inte se några tydliga kallmurade källarväggar av sten, men vid schaktningen noterades en rad med stenar ungefär i läget för gropens östra begränsning. Det troligaste är att gropen varit någon

Teckenförklaring

	1. Gatsten		9. Sten/grus
	2. Recent grus		10. Grus
	3. Svart och kompakt lerig mylla. Inslag av grus/sten och träkol		11. Svart mylla med sot, träkol samt bränd lera
	4. Brun och lerig kompakt mylla		12. Gråbrunt lager avsatt ovan gata
	5. Grus/sand (påförd)		13. Stenfylld grop
	6. Gråbrun lerig mylla, avsatt, tidvis svartbrun lerig mylla.		Sten
	7. Grus/sand (påförd)		P1639
	8. Brunsvart grusig mylla. Rikligt med småsten i den övre delen. Äldre markyta?		

Figur 33: I sektion 1617 i Kronobergsgatan syntes spår av två äldre gatunivåer varav den övre, lager 11, daterades till senmedeltid eller tidig modern tid. Profilen visar den östra schaktväggen.

Figur 34: Äldre gatunivåer och kulturlager i Kronobergsgatan norra del, sektion C1617. Foto från SV.

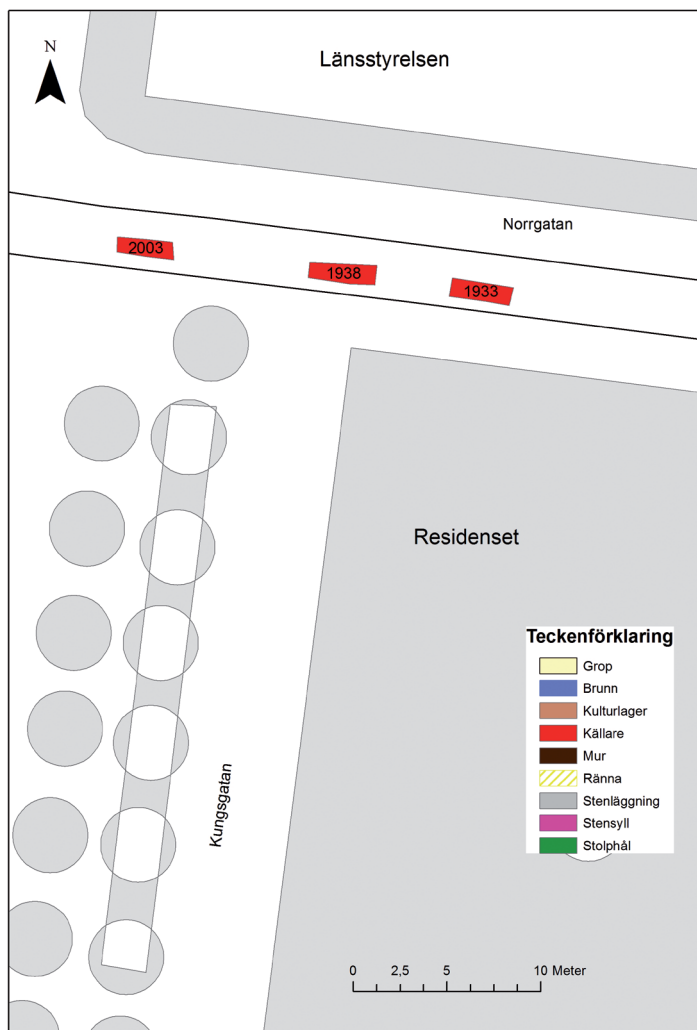
form av källare eller förrådsgrop där murarna kanske brutits bort. Källargropen är troligen igenfylld under 1800-talet. Den bör ha tillhört bebyggelse som föregått byggandet av residenset. Norrgatan

Ytterligare en källare påträffades i korsningen mellan Kronobergsgatan och Norrgatan, A1697 (sektion 1872, 50084). Det som framkom var det nordvästra hörnet av en källare, 2,5 x 1,10 meter stor (fig. 35). Den nordöstra samt sydöstra delen av källaren var bortgrävd i samband med tidigare ledningsgrävningar. Vid schaktningen syntes välbevarade kallmurade väggar i källarens västra och norra mur. Murverket bestod av 0,2-0,4 meter stora stenar som var lagda i gul lera. Muren var 0,5 meter bred och blev synlig cirka 0,4 meter under markytan. I källarens botten fanns ett delvis stenlagt golv med flata stenar,

Figur 35: Delar av källaren A1697 med ett stenlagt golv. Källaren låg i korsningen mellan Kronobergsgatan och Norrgatan. Foto från N.

0,3-0,4 meter stora lagda i gul lera (A1707). Källarens västra vägg var synlig i den södra sektionen i Norrgatan. Denna var cirka 0,8 meter bred och uppförd av 0,2-0,6 meter stora stenar.

Figur 36: Detaljplan över den västra delen av schaktet i Norrgatan.

Figur 37: Källaren A1938 som den såg ut i den södra schaktväggen i Norrgatan. Foto från NÖ.

Källaren var igenfylld med rasmassor bestående av obränd lera, tegel och stenar. Den övre delen av fyllningen bestod till stora delar av mylla, närmast matjordsaktig och innehöll rikligt med fynd, varför det förefaller som källaren fått stå öppen efter övergivandet och använts som avfallsgrop. Bland fynden fanns keramik i form av yngre rödgods, bronsbleck och kritpipsfragment. Strax väster om källaren återfanns i schaktet i Norrgatan ett hårt packat kulturlager, A1838, med en utbredning på 3x1 meter. Det låg hårt packat runt 0,2-0,4 meter stora stenar. I lagret fanns lerklumpar, träkol och tegelfragment. Möjligen har det tillhört samma kontext som A1697.

I Norrgatan gick schaktet på gatans södra sida (fig. 36). Schaktet var här cirka 2,5 meter brett och 1,5 meter djupt. Endast i den södra tredjedelen av schaktet fanns orörda lager. Hela den norra delen av schaktet var omgrävt av en tidigare nedlagt VA-ledning. Denna följde med längs med hela schaktet i Norrgatan. Orörda lager fanns dock längs med större delen av den södra schaktväggen. Lagertjockleken uppgick totalt till 1-1,2 meter. Lagerföljden i hela schaktet var homogen varför några sektionsritningar inte upprättades. I botten fanns ett tjockt odlingslager av brun mylla, ca 0,4-0,45 meter tjockt, ovan ett lager av 0,2 meter med brun grusig mylla som representerade den äldsta markhorisonten. Det är tydligt att schaktet i Norrgatan gick igenom områden som tidigare nyttjats som äldre kålgårdar eller trädgårdar i stadsbebyggelsen.

I anslutning till korsningen med Kungsgatan framkom tre källar-/förrådsgropar, A1933, A1938, A2002. Alla tre var avgrävda i sin nor-

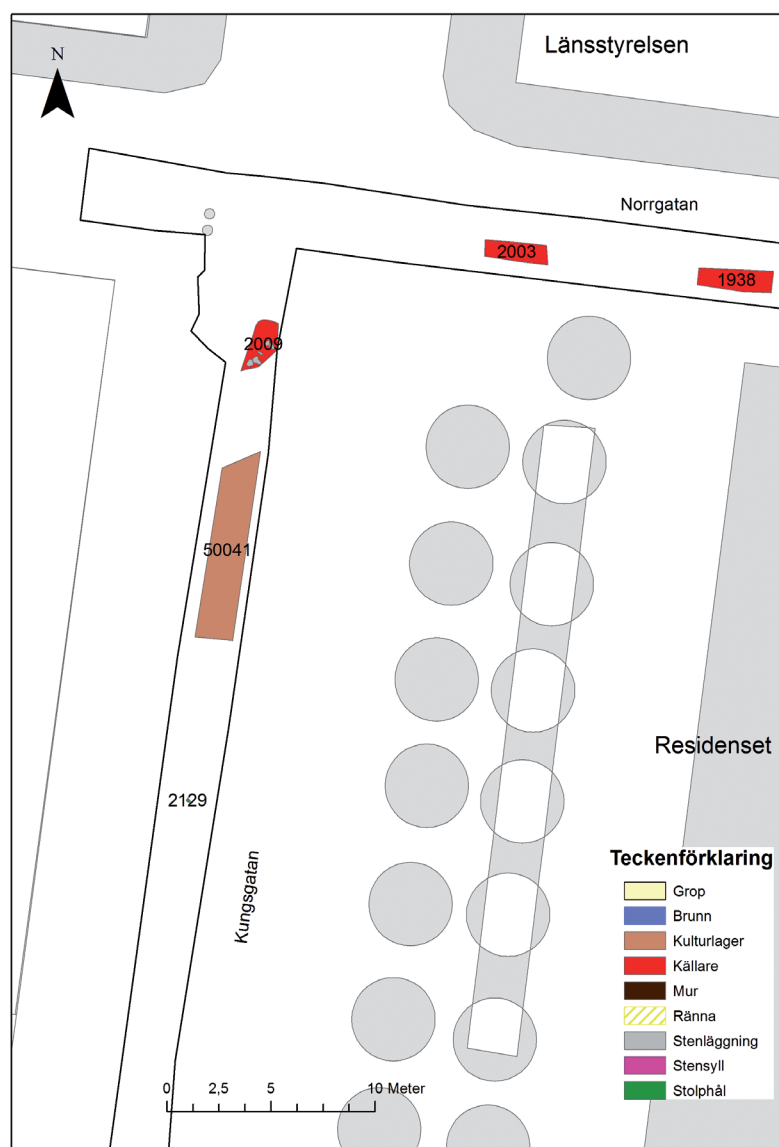
ra del av VA-schaktet varför deras utbredning norrut inte blev klarlagd. De tre källargroparna var likartade till sin konstruktion och storlek. A1933 var ungefär 3,30 meter bred, A1938 var 3,60 meter bred och A2003 tre meter bred.

A1933 hade i öster en cirka 1,3 meter bred kallmur av 0,3-0,7 meter stora stenar som avgränsade gropen. I väster fanns en enkel rad med 0,2-0,5 meter stora stenar. Gropen var nedgrävd 1,5 meter under nuvarande markyta, men något tydligt lagt golv kunde inte ses, även om botten var plan. Källaren var fylld med rasmassor, tegel, sten och rikligt med kakelugnsfragment. I källaren hittades keramik av typen yngre rödgods.

A1938 hade även sin västra begränsning avgrävd av ett ledningsschakt, medan den östra bestod av en enkelmur av 0,3-0,6 meter stora stenar. Källaren hade en plan botten, ca 1,5-1,6 meter under nuvarande markyta, men något tydligt golv kunde inte ses (fig. 37).

Figur 38: I Norrgatan, nära korsningen mot kungsgatan, låg ytterligare en mindre källare (A2003).

Figur 39: Detaljplan över schaktet i Kungsgatan.

A2003 hade i öster en dubbel kallmur av 0,2-0,3 meter stora stenar, totalt cirka 0,6 meter bred (fig. 38). I väster fanns en motsvarande kallmur. Även här hade källaren en plan botten som låg ungefär 1,5 meter under nuvarande markyta. I botten fanns ett tjockt lager brun grusig mylla vilket täcktes av ett markant brandlager med träkol och bränd lera. Möjligen har källaren stått övergiven och använts som avfallsgrop innan den fylldes med brandrester samt sten och rasmassor. Kungsgatan

Schaktet i Kungsgatan, grävdes cirka 55 meter söderut från korsningen med Norrgatan till en anslutning i Linnégallerian (fig. 39). Schak-

tet var här något mindre och grävdes mellan 0,6 till 1-1,2 meter djupt och två meter brett. I korsningen med Norrgatan fanns ett stort antal ledningar varför området närmast var helt söndergrävt sedan tidigare. Strax söder om korsningen framkom dock rester efter ytterligare en möjlig källare/grop, A2009 (fig. 40). Endast ett 2,25x1,30 meter stort hörn var kvar av källaren, som var igenfylld med sten, jord och avfall, framför allt djurben. I den södra delen fanns rester av källarmuren i form av en rad med stenar, 0,25-0,45 meter stora som antagligen utgjorde yttervägg i källaren, vars västra och norra delar var helt bortgrävda. Källaren eller dess nedgrävning syntes inte i den östra sektionen, vilket

innebär att dess nordöstra hörn måste ha legat i schaktet. Källaren grävdes inte i botten. I källaren framkom keramik av typen yngre rödgods.

Söder om källaren minskades schaktdjupet successivt vilket innebar att det på en sträcka av cirka tio meter fanns kvar delar av den äldsta markytan i schaktets botten (fig. 41). Detta mättes in som A50041. Denna äldsta horisont var upp till 0,3 meter tjock och bestod av svartbrun mylla med enstaka djurben och tegelfragment. Det

som var kvar av lagret, motsvarande den understa decimetern, grävdes delvis med grävsked. Enstaka djurben och tegelfragment framkom. Sannolikt är lagret en äldre odlingshorisont.

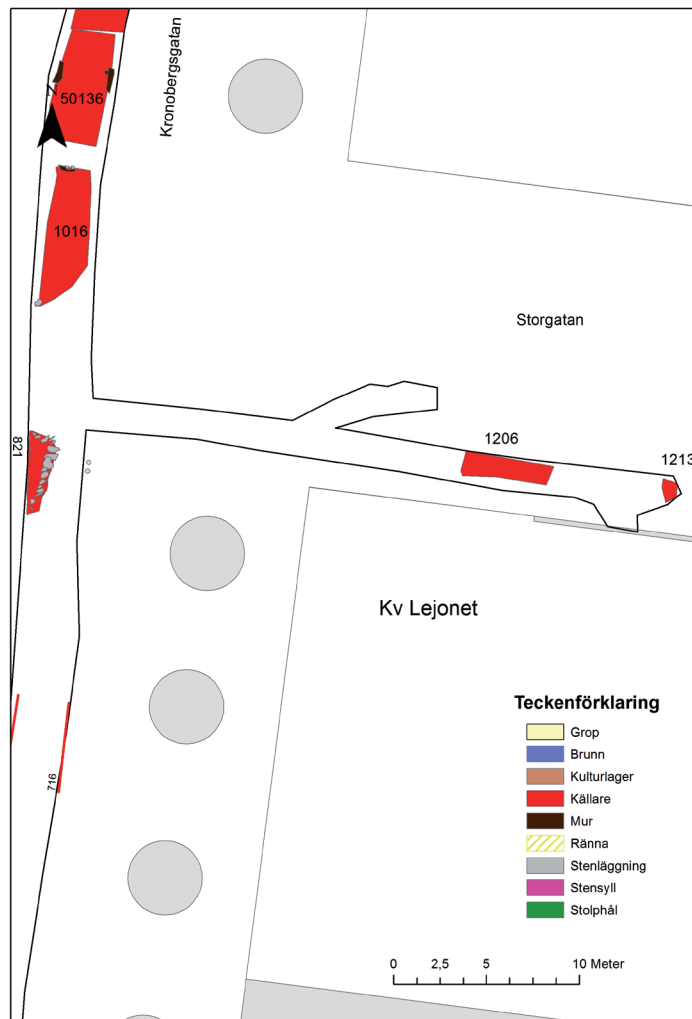
Söder om lagret sjönk schaktdjupet åter varför det framkom ett ensamt stolphål i schaktbotten (A2129). Söder om detta och till schaktets slut var jordlagren helt söndergrävda av tidigare arbeten, varför några orörda kulturlager inte gick att återfinna på denna sträcka.

Figur 40: I korsningen Norrgatan/Kungsgatan fanns lämningarna efter ännu en mindre källare eller för-rådsgröp. Foto från N.

Figur 41: I Kungsgatan fanns delvis bevarade kulturlager, förmodligen odlingslager, i botten av schaktet. Foto från N.

Figur 42: Detaljplan över schaktet i Storgatan.

Storgatan

Från korsningen mellan Storgatan och Kronobergsgatan gick ett mindre schakt (ca 1-1,5 meter brett) åt öster på södra sidan av Storgatan (fig. 42). Schaktet var 32 meter långt och grävdes ungefär en meter djupt. Vid korsandet av Kronobergsgatan framkom endast omrörda massor och detsamma gällde när schaktet följde den södra trottoaren invid kvarteret Lejonet. Den södra sektionen var helt söndergrävd av tidigare arbeten i samband med att man lät uppföra ny bebyggelse i denna del av kvarteret Lejonet på 1980-talet. Men i den östliga delen av schaktet fanns dock bevarade nedgrävningar i den norra och östra sektionen.

A1206 var sannolikt en källargrop, 4,80 meter lång och minst 1,35 meter bred (fig. 43). Dess södra del var bortgrävd av schaktningarna

för kvarteret Lejonet. I den östra och västra begränsningen kunde man se kallmurade väggar med sten lagda i lera. Stenarna i väggen var sotiga efter en brand. Källaren var fylld med ras- och brandmassor. A1213 var en nedgrävning, möjligen även det en källare som låg precis där schaktet vek av in i källaren i huset i kvarteret Lejonet. Här kunde en nedgrävning, cirka 1,30x0,90 meter stor ses. Endast en mindre del av denna möjliga källargrop var synlig i schaktet. Även denna var fylld med sten och rasmassor. Ingen av dessa båda källare grävdes i botten.

Linnégatan

Från Storgatan gick ledningen igenom källaren till huset i kvarteret Lejonet innan den åter kom ut i Linnégatan, där fjärrkylan skulle korsa gatan för att ansluta Smålandspostens byggnad till fjärr-

Figur 43: Del av källargrop A1206 i den norra sidan av schaktet i Storgatan. Foto från S:

kylanätet (se fig.1). Eftersom Linnégatan är starkt trafikerad fick gatan inte stängas dagtid. Därför utfördes denna del av arbetet under två nätter då det schaktades tvärs över Linnégatan och vidare en bit in på Smålandspostens parkering. Schaktet grävdes ca 1 meter brett och 1 meter djupt. Eftersom schaktningen gjordes nattetid var det svårt att urskilja mindre lagerskillnader, men i båda körbanorna och båda trottoarerna var alla äldre lager bortschaktade sedan tidigare. Vid passagen genom allén i gatans mitt drogs schaktet över taket på den på 1870-talet kulverterade Guldsmedsbäcken. På östra sidan om kulverten kunde man i schaktets botten se ett mörkbrunt grusigt lager med sten som sannolikt var ett utkastlager i anslutning till den gamla bäckfåran. De övre delarna av lagret var troligen avsatt under 1800-talet. På Smålandspostens parkering var alla äldre lager bortgrävda sedan tidigare (se Hansson 1995b).

Sandgärdsgatan

Ett mindre anslutningsschakt grävdes från korsningen Kronobergsgatan och Sandgärdsgatan och västerut till fastigheten Sandgärdsgatan 5 (se fig. 1, fig. 44). Schaktet grävdes 1,1-1,2 m brett och 0,6 till 1,2 m djupt. I nästan hela schaktet framkom endast omrörda massor från tidigare ledningsgrävningar. Undantaget var en fem meter lång sträcka i den södra sektionen utanför huset Sandgärdsgatan 5. Här fanns en bevarad äldre markhorisont, 0,05 – 0,15 m bestående av brun grusig mylla med inslag av tegelfragment, träkol och lerfläckar. Troligen utgjorde den en äldre odlingshorisont. Det totala lagerdjupet på platsen uppgick endast till ett par decimeter. En ännu mindre anslutningsledning grävdes även i samband med detta från korsningen och söderut i den västra trottoaren på Kronobergsgatan för att ansluta fastigheten Linné 7 till nätet. Detta schakt var cirka en meter brett och grävdes 0,5 meter djupt. Endast omrörda lager berördes. Schaktet mättes ej in.

Figur 44: Schaktet i Sandgärdsgatan. Foto från Ö.

Fyndmaterial

En mindre mängd fynd tillvaratogs i samband med undersökningen. De fynd som tillvaratogs kom från olika säkra kontexter och tanken med fynden var att de skulle hjälpa till att ge en översiktlig bild av olika kontexters datering och möjligen även funktion. Fyndanalysen försvåras dock av att de fynd som tillvaratogs endast får ses som stickprov på det fyndmaterial som fanns. Inga anläggningar är fullständigt undersökta. I många fall har endast fynd som framkommit i samband med rensning av sektioner tillvaratagits.

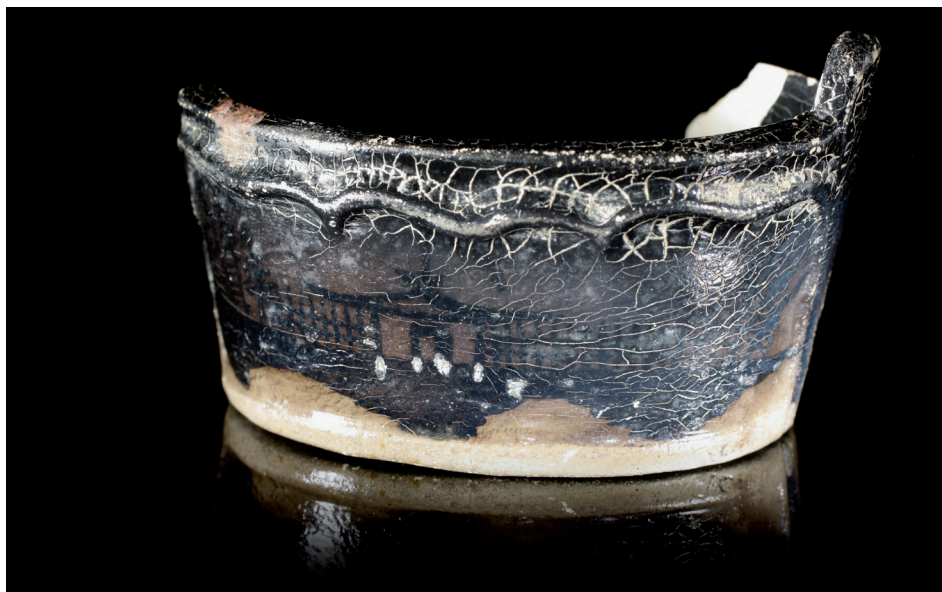
Huvuddelen av fyndmaterialet kommer från olika källarfyllningar. Dessa fyllningar har tillkommit sedan källarna gått ur bruk och fyndmaterialet kan därmed säga datera källarnas övergivande. Fyndmaterialet kan delas in i huvudgrupperna bronsföremål (7 fyndposter), glas (17 fyndposter), järn (12 fyndposter), kakel (2 fyndposter), keramik (23 fyndposter), kritpipor (11 fyndposter), mynt (3 fyndposter) samt övrigt (3 fyndposter). Dateringsmässigt tillhör fynden huvudsakligen 1600-1800-talen. Möjligen kan några skärvor keramik av typen yngre rödgods vara något äldre (Fnr 24,31).

Bland det yngre rödgodset finns både delar av fat och grytor, d v s både köks- och bordskeramik. Vidare påträffades en skärva stengods med trolig datering till 1500-1600-tal (Fnr 44). Även

fajanser (ex. Fnr 23) och porslin (Fnr 58, 74, 75) finns bland keramikmaterialet. Av porslinet finns delar av nattkärl. Bland keramiken finns även en mindre bytta kinesisk-inspirerat flintgods (fig. 45). Byttan (Fnr 72), som kanske fungerat som salt- eller smörkärl, har oval form, är cirka 5 centimeter lång och 3,8 centimeter bred samt 2,6 centimeter hög och mörkblå glasyr. Byttan är hel bortsett från att delar av en långsida är borta. Den har en vågbandsvulst under mynningen och har haft två motstående upphöjningar i vardera änden. På den hela sidan kan man se ett kinesisk tempelliknande byggnad med upphöjt tak, samt barrträd. De senare kan möjligen även vara segel på en båt (djonk?).

Glasfynden bestod både av handblåst fönsterglas och buteljglas, framför allt flaskor. Bottnen av en mindre flaska, möjligen medicinflaska med en diameter på 5 centimeter påträffades i A1933 (Fnr 60). Mer uppseendeväckande var de tre hela flaskor som hittades i lagret A50124 strax norr om A1133 (fig. 46). Flaskorna är sannolikt tillverkade i slutet av 1700-talet eller början av 1800-talet (Fnr 68, 69, 70).

Bronsföremålen bestod huvudsakligen av fragment av föremål, olika enkla bronsbleck (ex Fnr 33), en möjlig knapp (Fnr 10) samt en hank (Fnr 71). Ett föremål som sticker ut är den ölhanen som hittades i källaren A821 (Fnr 2, fig. 47). Ölhanen är hel bortsett från att vredet saknas.

Figur 45: Liten bytta med kinesiskinspirerat motiv. Foto Jörgen Ludvigsson SM/KPS.

Figur 46: Tre glasflaskor som påträffades i en av källarna vid Stortorget. Foto Jörgen Ludvigsson SM/KPS

Figur 47: Ölbane hittad i källaren A821. Foto Jörgen Ludvigsson SM/KPS.

Figur 48: Ett av mynten som påträffades i källarna var en fyrk från 1624. Foto Jörgen Ludvigsson SM/KPS.

Sammanlagt påträffades sju mynt i två av källarna. Ett ensamt mynt, en fyrk från 1624 låg i A199 (Fnr 18, fig. 48), medan resterande sex mynt framkom i A821 (Fnr 7, 34). Av dessa var fem $\frac{1}{4}$ ören i koppar präglade under drottning Kristina (1633-44), medan det sjätte antagligen var en 1 öre silvermynt också präglad under drottning Kristina. Dessa sex mynt kom i samma källare, A821, som den ovan nämnda ölhanen.

Järföremålen bestod huvudsakligen av spik och beslag. Dessa fynd kastades efter registrering. I A50124 hittades en hel men starkt korroderad ugslucka i järn från en kakelugn. Denna var 46x16 centimeter stor och troligen från sent 1700-tal (Fnr 78). Även kraftiga järnnaglar från bjälklag hittades i samma kontext (Fnr

77). På den yngre gatunivån i Kronobergsgatan (A1461) framkom även en hästsko (Fnr 39).

En annan vanlig fyndgrupp var kritpipor (fig. 49). Framför allt var det delar av skaft som påträffades, men i ett par fall fanns även delar av piphuvudet (Fnr 8, 20, 25, 32, 45, 53, 57, 63, 64). Kritpipsfragmenten var oornerade, med undantag av två skaftdelar (Fnr 45, 64) som båda hade likartad tand- och cirkelornamentik runt skaftet. Kritpiporna ska huvudsakligen dateras till 1700-talet (ex Fnr 63). Ett urval av fynden, de sju mynten och ölhanen, har konserverats vid Studio Västsvensk Konservering.

Figur 49: Kritpipor var ett av de vanligaste fynden i stadslagren.

Analys

Inför ¹⁴C-analys genomfördes vedartsanalys av tio kolprover från olika kontexter. Vedartsanalyserna utfördes av Ulf Strucke, Riksantikvarieämbetet UV Mitt. Syftet med dessa var att finna prover lämpliga för ¹⁴C-analys. Vedartsanalys utfördes på träkol från en varierande typ av kontexter. Resultatet visas här i en tabell, figur 51. Analysprotokollet är bifogat som bilaga 1.

Av de vedartbestämda kolproven valdes sex stycken ut för ¹⁴C-analys. Denna utfördes av

Ångströmlaboratoriet vid Uppsala universitet. Ett av kolproven, från A50061, innehöll alltför lite organiskt material för att kunna analyseras. Resultaten från analyserna redovisas i en tabell, figur 52, samt finns de i sin helhet i bilaga 2.

Av de analyserade kolproven visade sig flera vara från tiden före 1300. Den äldsta dateringen kom från A50068 (Ua-43271) som var en av de möjliga takbärande stolparna i den stolphålskoncentration som fanns i Kronobergsgatan i jämnhöjd med kvarteret Lejonet. Om man utgår ifrån att detta kolprov är representativt förefal-

<i>Analysnr</i>	<i>Anr/Lager</i>	<i>Atyp</i>	<i>Träslag</i>	<i>Valt till ¹⁴C</i>
10018	L4 sektion C714	k-lager, avsatt	Bark av björk	X
10019	50077	Grop	lind	X
10020	L11 sektion C1617	äldsta markyta	Bark?	X
10021	50071	grop	tall	
10022	500621	stolphål	ek	X
10023	L8 C1617	gata	tall	
10024	L19 C1454	Lergolv?	tall	
10025	L15 C1454	Äldsta k-lager	ek	X
10026	50068	stolphål	björk	X
10027	L4 C719	k-lager avsatt	lönn	

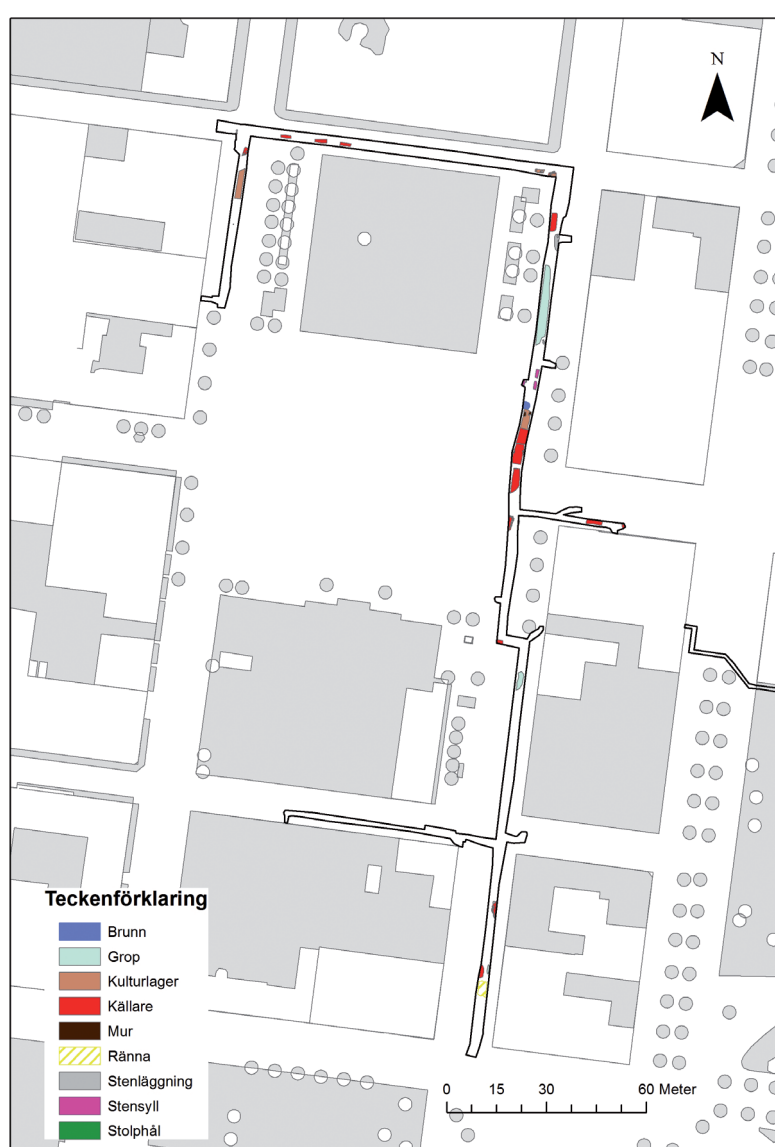
Figur 51: Tabell över vedartsbestämda kolprov från förundersökningen.

<i>Objekt</i>	<i>Analysnr</i>	<i>BP -ålder</i>	<i>1 sigma</i>	<i>Prob.%</i>	<i>2 sigma</i>	<i>Prob.%</i>	<i>Daterat material</i>
A50068, takbärande stolphål	Ua-43271	889+-30	1050-1090 1120-1140 1150-1210	21,3 5,0 41,9	1040-1220	95,4	Björk
A50077, lerklädd grop	Ua-43272	674+-30	1270-1310 1360-1390	40,8 27,4	1270-1320 1350-1400	55,2 40,2	Lind
L4 golvlager i sektion 714	Ua-43273	755+-30	1250-1285	68,2	1215-1285	95,4	Bark
L11 gatulager mellersta nivå i sektion 1617	Ua-43274	344+-30	1480-1530 1550-1640	24,0 44,2	1460-1640	95,4	
L15, lägsta bebyggelselager i sektion 1454	Ua-43275	386+-30	1440-1520 1600-1620	55,6 12,6	1440-1530 1550-1640	66,3 29,1	Bark
A50061 stolphål							Ej daterbart

Figur 52: Tabell över ¹⁴C-analys från förundersökningen.

ler det troligt att ytan med stolphål är spår av en tidigmedeltida bebyggelse. Ett stycke längre norrut i Kronobergsgatan kunde lager 4 dateras till 1200-tal (Ua-43273) vilket även det får betraktas som en ovanligt tidig datering för att vara från Växjö stad. Nära dessa kontexter fanns även den lerklädda gropen A50077 som kunde dateras till högmedeltid (Ua-43272). I Kronobergsgatans norra del daterades ett golvlager till perioden senmedeltid till tidigt 1600-tal även en mellersta gatunivå kunde dateras till ungefär samma tidsperiod (Ua-43274, Ua-43275).

Det är värt att notera att trots att några medeltida fynd inte påträffades vid undersökningen men att 14C-analyserna ändå visade att flera anläggningar och lager var medeltida. Detta visar att det är av stor vikt att datera fyndtomma kontexter inom staden för att man ska få en rättvisande uppfattning om hur omfattande de medeltida lämningarna är. Kanske har det genom åren funnits en övertro på att fyndmaterialet ska klarlägga lagrens datering vilket gör att man inte använt 14C-analyser för att fastställa åldern på fyndtomma lager och anläggningar.

Figur 53: Översiktsplan över anläggningar och anläggningstyper från förundersökningen.

Tolkning

Sammanlagt har närmare 600 meter schakt dragits genom stadsområdet (fig. 53). Trots att undersökningen gjordes som en schaktövervakning, och schaktet bara var tre meter brett, går det ändå att dra vissa slutsatser och ställa upp några hypoteser kring stadens historia. Efter en analys av undersökningsresultatet, och genom en jämförelse mellan de påträffade lämningarnas läge i relation till det äldre kartmaterialet, kan detta grovt sett tolkningsmässigt delas in tre kronologiska faser, där det första handlar om bebyggelse från före stadens grundande, den andra om perioden senmedeltid till 1658 och den tredje om perioden 1658 till 1843. Vidare har undersökningen givit en viss inblick i hur det äldre stadsrummet varit gestaltat.

Tidig medeltid, före 1342

Den äldsta fasen representeras av den grupp av stolphål, pinnhål och gropar som påträffades i sektionen i Kronobergsgatan i höjd med kvarteret Lejonet i anslutning till läget för det medeltida torget. Flera av de stolphål som syntes i sektionen var mycket kraftiga (A50060, A50061, A50068, A50070) vilket tyder på att de har ingått i stolpburna konstruktioner. Exempelvis var de båda stolphälarna A50068 samt A50070 cirka 0,5 meter breda och 0,5 meter djupa och stenskodda. De båda stolphälarna låg med ett avstånd på cirka 3,2 meter ifrån varandra och det är fullt möjligt att de tillhört samma stratigrafiska skede och ingått i samma byggnad. En möjlig tolkning är att vi här har ett takbärande

par av stolpar i en större byggnad som tidigare låg i öst-västlig riktning vid det medeltida torget.

Stolphälens dimensioner antyder att detta måste ha varit en betydande byggnad av relativt ansenliga dimensioner. Som jämförelse kan nämnas att bredden mellan de båda stolparna är något större än bredden på de inre bärande stolparet i det "trelleborgshus" som undersöktes i Huseby 2008. Här uppgick bredden till 2,5-2,6 meter att jämföra med över 3 meter i det nu aktuella fallet (Nylén & Söderberg 2009, s. 56).

Att med säkerhet fastslå att det båda stolphälarna ingått i samma byggnad är inte möjligt utifrån den gjorda undersökning, alldeles för liten yta är undersökt, men den stora mängd med nedgrävda stolpar och andra anläggningar som framkom i sektionen visar tydligt att här finns mycket och tätt med anläggningar. Det är visserligen oklart om alla anläggningarna representerar samma kronologiska skede, även om detta är fullt möjligt. Någon form av gårdsbebyggelse i anslutning till den plats där det medeltida torget senare kom att etableras måste alltså ha funnits. Den 14C-datering som gjordes på kol från stolphålet A50068, en av de förmodade takbärande stolparna gav en datering till tidig medeltid före 1220 (fig. 54). Det är visserligen svårt att förlita sig på en enda datering men mycket talar för att det daterade stolphålet kan vara representativt för den omgivande koncentrationen av stolphål som förefaller utgöra spår av ett anläggningstät bebyggelseområde. Någon liknande koncentration av stolphål påträffades inte i någon annan del av de schaktövervakade ytorna.

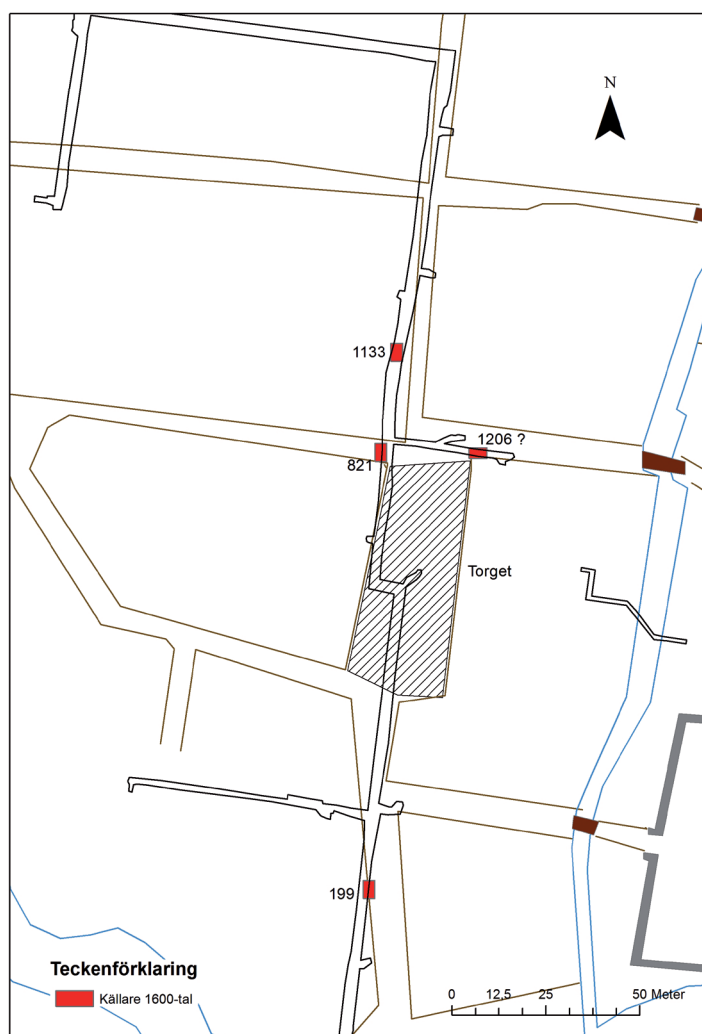

Figur 54: Stolphålet A50068 ingick i koncentrationen av stolphål i den södra delen av kronobergsgatan. Dateringen till tidig medeltid antyder att detta kan vara rester efter ett tidigt gårdsläge.

Stolpburna hus förekommer sällan i de medeltida städerna och hör då oftast samman med tidigmedeltida bebyggelse. I Skandinavien skedde ett skifte i hustyper vid övergången mellan yngre järnålder och tidig medeltid. De stolpburna treskeppiga husen med flertusenårig tradition övergavs gradvis till förmån för mindre enskeppiga byggnader och nya byggnadstekniker som skiftesverk, knuttimring och tidiga former av korsvirke infördes (Carelli 2001, s. 49f, Göthberg 1995, s. 98, Skov 1994, Thomasson 2005, s. 98). Det finns få småländska jämförelseobjekt då det gäller stolpburen bebyggelse från tidig medeltid och mycket lite är känt om byggnadsskicket i Småland under denna tid. Undersökningen vid Huseby visade, som tidigare nämnts, att det fanns stolpburna hus även i denna region under 1000- och 1100-talet (Nylén & Söderberg 2009). Vid Huseby kunde man föl-

ja den stolpburna bebyggelsen fram till och med 1100-talet. Någon gång därefter skedde en omstrukturering som resulterade i att byn reglerades och fick ett samlat läge. I Småland, där tillgången på byggnadsvirke bör ha varit god, kan man anta att man liksom i Östergötland och Mälardalen övergick till att bygga hus i knuttimmerteknik. När denna övergång har skett är dock oklart.

Den täta förekomsten av stolphål inom ytan för det gamla torget antyder att här kan ha funnits en tidig bebyggelse som kanske snarare haft karaktär av agrar gårdsbebyggelse än av stad. Ur topografisk synvinkel var platsen väl vald för en gård. Gården har legat i ett höjdläge, på den högsta platsen inom det som senare blev stadsområdet. Man kan fundera över hurdant förhållandet varit mellan domkyrkan och en sådan äldre gård.

Figur 55: Plan med den bebyggelse markerad som bör vara från före stadsregleringen 1658.

Kyrkan i Växjö har ett ur många avseenden udda läge, närmast som i en sänka vid stranden av Växjösjön. Enligt Sigfridslegenden förklaras detta av att kyrkan är byggd på den plats där Sigfrid lade sig att sova (Larsson 1991, s. 19ff). En annan orsak kan vara att den mer naturliga platsen för kyrkan, uppe på höjden vid det blivande torget redan var upptagen av en större gård.

Ytterligare två 14C-dateringar hörde till perioden före eller omkring det att Växjö får sina stadsrättigheter. Den ena dateringen var från ett avsatt kulturlager ovanpå ett lergolv som påträffades vid Kronobergsgatan i jämnhöjd med Stortorgetets södra del. Lagret kunde här dateras till 1200-tal. En lerklädd grop, A50077, som även den påträffades i den södra delen av Kronobergsgatan och som legat i den norra sidan av det gamla torget, kunde dateras till högmedeltid. Det är påtagligt att de anläggningar som på detta sätt kunde dateras till medeltid inte utmärkte sig genom fynd eller avvikande lagersammansättning. Detta visar på vikten av att använda 14C-analys för att datera lager och anläggningar om man vill få en bild av den medeltida staden. En tendens är även att de äldre dateringarna alla kommer från stadens sydvästra del.

Senmedeltid och tidigmodern tid, 1342 till stadsregleringen 1658

De tydligaste lämningarna som kan sägas tillhöra den senmedeltida staden och perioden fram till stadsbranden och gaturegleringen 1658 utgjordes av några av de källare som framkom. Källarna A199 samt A821 myntdaterades till tidigt 1600-tal och täcktes av brandlager som visade att byggnaderna brunnit. Dessutom visade byggnadernas läge i relation till dagens gatunät att de måste tillhöra tiden före gaturegleringen 1658 (figur 55, 56 och 57). Detta antyds också av den rektifiering av 1658 års karta som gjorts. Även om rektifieringen lider av en del brister när det gäller exakthet, kan man notera att A199 legat under ett hus som sannolikt legat på den västra sidan av Kronobergsgatans föregångare, samt att A821 legat i det nordvästra hörnet av det medeltida torget. Medan A199 förefaller ha varit källare under på en "vanlig" gård, hade A821 möjligen en annan funktion i alla fall strax före sin rasering. I fyllningen i källaren tillvaratogs sex mynt, alla

Figur 56: Påfallande många källare påträffades i ledningsschakten. Källaren A821 under undersökning. Foto från SÖ.

tillhöriga drottning Kristinas regeringstid, vilket måste sägas vara ett stort antal inte minst mot bakgrund av att källaren huvudsakligen undersöktes grovt där spaden var det huvudsakliga arbetsredskapet. En mer noggrann undersökningsmetodik hade säkert lett till ytterligare myntfynd. Byggnadens läge vid torgets nordvästra hörn, de många mynten och ölhanen och krossat buteljglas, antyder att vi här kanske har att göra med en krog vid stadens torg. I källarens botten kunde två kraftiga brandlager iakttagas, där det övre bör representera 1658 års stadsbrand. Det under, äldsta brandlagret skulle då kunna representera den danska bränningen av Växjö under Kalmar-kriget 1612. Detta indikerar samtidigt att källaren kanske tillkommit under 1500-talets slut.

Möjligen ska även A1206 hänföras till tiden före 1658. Rester efter denna källare hittades i Storgatan och de rektifieringar av 1658 respektive 1783 års kartor som gjorts visar att denna byggnad bättre passar in i den äldre kartbilden än i den yngre. Några daterande fynd finns inte från A1206 varför dess datering är oklar. Det är dock inte otänkbart att byggnaden tillhört tiden före 1658.

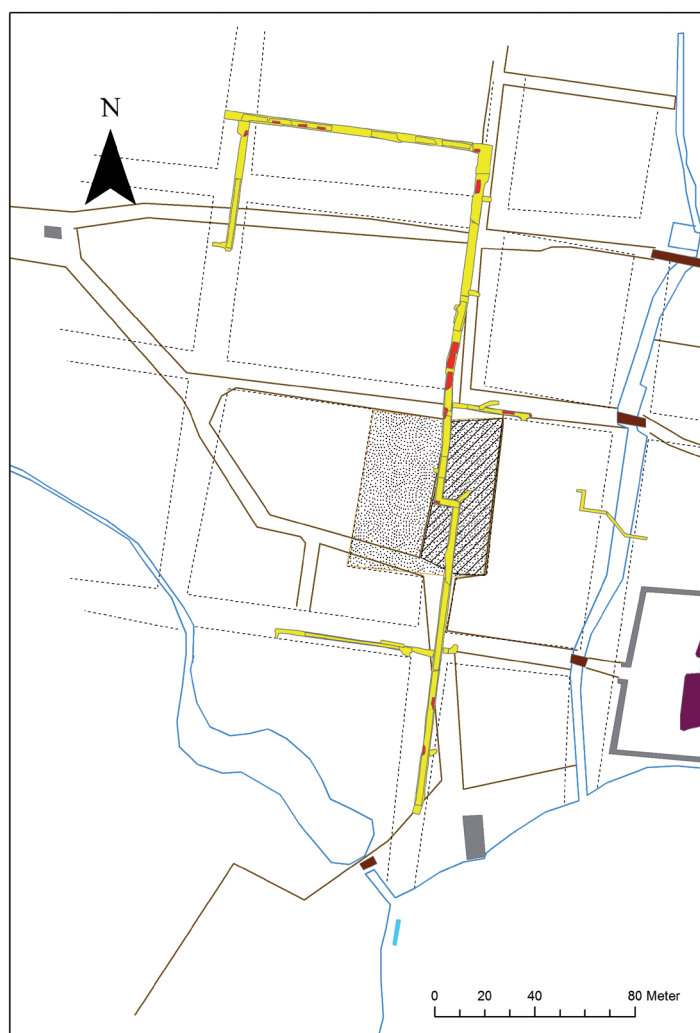
Dateringen av den valvslagna källaren A1133 är också problematisk. Källaren ingick som en av tre i en rad med källare som tillhört 1700- och 1800-tals bebyggelse (se nedan), men mycket talar för

att just denna källare är äldre än de båda andra. Valvsplagna källare har tidigare hittats i Växjö, bl.a. i kvarteret Lejonet, där den så kallade "Lejonkulan" som byggts in i det hus som nu finns på platsen bör ha tillkommit på 1700-talet, men sedan byggts in i en yngre byggnad som brann 1843 (Åhman 1997). Det är dock mycket svårt att datera den här typen av byggnader, inte minst eftersom de fynd som påträffas i dem egentligen endast säger något om när källaren övergavs och fylldes igen. Den typ av välvda, murade källare av gråsten som det här är frågan om har generellt sett en grov datering från medeltida och fram i 1700-tal. I exempelvis Linköping, där ett stort antal källare påträffats, dateras murade gråstenskällare huvudsakligen från 1300-talets andra hälft fram till 1500-talet. Några få källare av denna typ har daterats till efter 1650 (Tagesson

2002:124). Mot den bakgrunden skulle det inte vara orimligt att tänka sig att A1133 kan söka sitt ursprung i 1500-talet, eller kanske ännu tidigare.

Om vi godtar att A1133 tillkommit under 1500-tal har den ingått i en gård som legat strax norr om torget vid den nord-sydliga huvudgatan genom staden. Den murade källaren visar att stora resurser lagts ned på byggnadens uppförande. Att uppföra murade byggnader i Smålands inland var förhållandevis ovanligt långt fram i tid (jfr Hansson 2001, s. 210ff). Från det äldsta Växjö är inte heller många murade byggnader, vid sidan av domkyrkan kända. De båda murade källare som påträffats, A1133 och "Lejonkulan", har också, precis som i Linköping, legat relativt nära det äldre torget.

Två 14C-dateringar från perioden senmedeltid

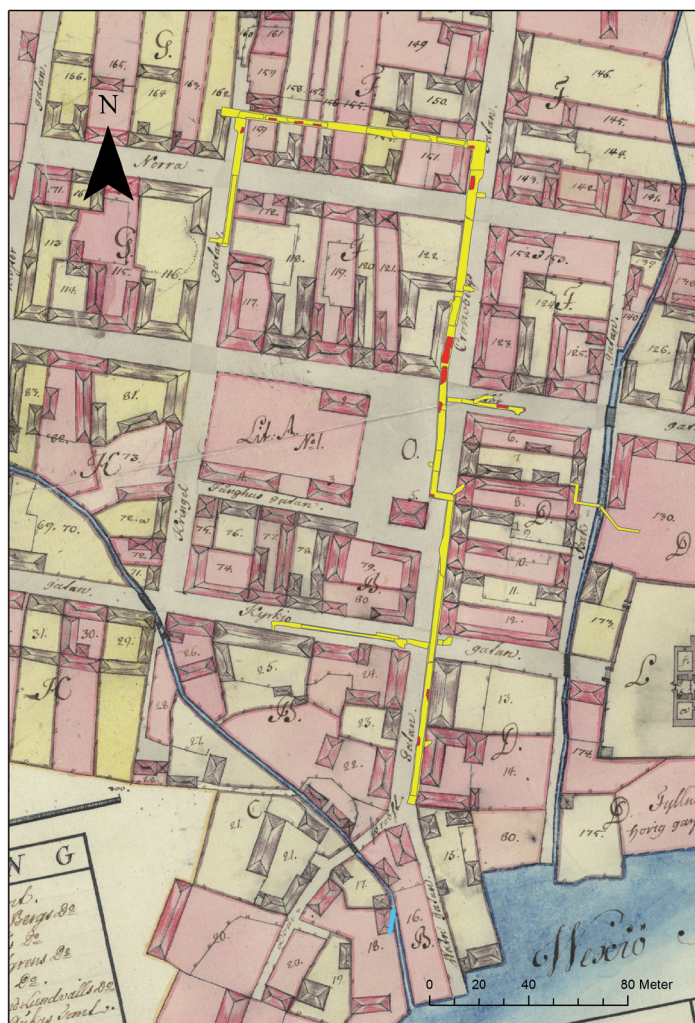
Figur 57: Schakten från förundersökningen inlagda på den rektifierade stadskartan från 1783.

till mitten av 1600-talet kom från den norra delen av Kronobergsgatan. I jämnhöjd med Stortorget norra del daterades ett kulturlager ovanpå en äldre markyta till denna tid och i den nordligaste delen av schaktet daterades ett lager beläget på en mellersta nivå av äldre gatulager till samma tid. Även om det är svårt att dra slutsatser utifrån de få dateringarna så är det möjligt att stadens norra delar kan ha tagits i bruk senare än den sydöstra delen.

Överhuvudtaget har de äldsta konstaterade bebyggelse lämningarna framkommit i den östra delen av staden i området söder och norr om torget. Tidigare har de äldsta fynden från det medeltida stadsområdet gjorts i anslutning till domkyrkan samt i kvarteret Lejonet (Hansson 1997) och de nu gjorda fynden understryker att det medeltida Växjö var en liten stad med bebyggelse koncentrerad till stadsområdets östra del.

Tiden efter 1658

Av undersökningsresultaten att döma innebar tiden efter stadsbranden och gaturegleringen 1658 en expansiv period i stadens utveckling. Bebyggelse lämningar påträffades nu i princip i hela det område som berördes av schaktningarna (fig. 58 och 59). Framför allt i den centrala delen av stadsområdet, i höjd med dagens Stortorg framkom ett flertal källare av olika typ, men också fragmentariska stensyllar och stenläggningar. En rektifiering av 1783 års tomtkarta, med den dåvarande bebyggelsen inritad, visar också att de flesta av de byggnadslämningar som framkom kan relateras till kartans bebyggelse. Fynden och konstruktionen av ett par av dessa källare visar också att vi berört några av de mer framträdande gårdarna i 1700-talsstaden.

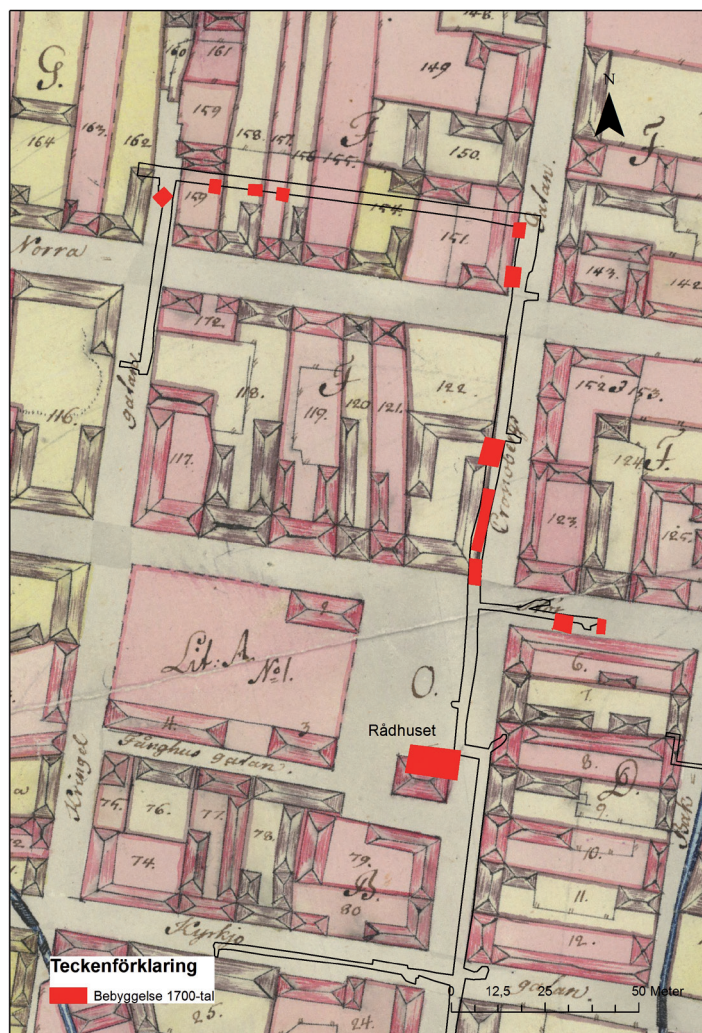
Figur 58: Förundersökningschakten inlagda på den rektifierade stadskartan från 1783.

Rådhuset

Ett hörn av en källare, A750, påträffades där schaktet gick över från Kronobergsgatans östra sida till den västra. Källaren var fylld med brand- och rasmassor, krossat tegel, tegelpannor, sten, kalkbruksklumpar och bränd lera. I öster fanns en bred kallmurad källarmur av 0,2-0,5 meter stora stenar vars insida var putsad. Golvet varstensatt och nedgrävt ungefär 0,9 meter under markytan. Att källaren varit putsad invändigt antyder att det varit ett påkostat hus. Utifrån 1783 års karta verkar det ha varit ett hörn av stadens rådhus som påträffades.

Först gången ett rådhus nämns i Växjö är 1473, då en Märten Skraddare donerade en gård som

låg ”väster om rådhuset”, till Apostlakoret i domkyrkan. Vid den danska härjningen av Växjö 1610 brändes rådhuset, men 1617 var det åter uppbyggt, dock oklart var. 1648 var rådhuset inhytt i en byggnad nära Växjösjön, som även användes som slakthus (Åhman 1983, s. 17). Först 1671 fick staden ett nytt rådhus, nu vid det nya torget, i dess södra del. Detta rådhus förstördes grundligt vid en brand 1690, då Kronobergs regementes krutförråd som förvarades i rådhusets källare exploderade, varvid bland annat borgmästaren omkom. Redan 1694 var ritningarna till ett nytt rådhus klara, en två våningsbyggnad av trä krönt av ett litet torn och 1697 stod denna byggnad klar (Larsson 1991, s. 135ff). Denna byggnad överlevde branden 1838, men förstördes i stadsbranden 1843 (Larsson 1991, s. 148ff).

Figur 59: Plan över påträffade bebyggelselämningar från 1700-talet inlagda mot 1783 års stadskarta.

Figur 60: A1133 var en av källargrunderna som ingått i komplexet omkring den Ekelinska gården. Foto från V.

I samband med schaktningar för intill liggande fontänen "Dackes dröm" år 1994 dokumenterades en annan källare (Hansson 1994). Strax väster om det nu grävda schaktet togs ett 25 m² stort schakt upp som huvudsakligen helt låg inom en källare. Denna källare hade vällagda kraftiga murar, bevarade till ca 1,5 meters höjd samt närmare 2-2,5 meter breda. Något stenlagt golv framkom inte i källaren, vilken snarare föreföll ha varit av trä. De kraftiga murarna tolkades som att den ovanliggande byggnaden varit uppförd i två våningar, vilket skulle överensstämma med de skriftliga uppgifterna om det äldre rådhus som låg här mellan 1671 till 1843.

En rektifiering och digitalisering har gjorts av den ritning av källaren som upprättades 1994 och denna här sedan jämförts med A750. Rent lägesmässigt tyder mycket på att dessa båda källare ingått i samma byggnad, som därmed varit ca 13-14 meter lång, ett mått som stämmer väl överens med rådhusets längd på 1783 års karta. Däremot har A750 inte alls samma kraftiga murar som 1994 års källare. Källarmuren i A750 var inte mer än ca en meter bred, jämfört med en mer än dubbelt så bred mur i den andra källaren. Källargolvet i A750 låg också betydligt högre än det antagna golvet i 1994 års källare. Det senare påträffades ungefär 1,5 meter under markytan, medan golvet i A750 låg 0,9 meter under markyta. Dessa olikheter kan betyda att rådhuskällaren var indelad i flera rum, där den östra putsade delen var den "finare". Alternativt har en av de båda källarna ingått det äldre rådhus som förstördes vid explosionen 1690, medan den andra tillhört det rådhus som stod färdigt 1697.

Ekelinska gården

Det stora källarkomplex som bestod av källarna A1016, A50136, A1133 samt A50124 låg i kanten av den norra delen av dagens Stortorg, ett område som var bebyggt fram till 1843 års brand. De utgjorde närmast en sammanhängande länga av olika källare. Dessa var dock av något olika konstruktion varför man anta att de kan ha tillkommit i olika skeden. En jämförelse med 1783 års karta visar att de då tillhörde den Ekelinska gården. Den Ekelinska gården hade ett framträdande läge i staden, placerat vid torgets norra ända, mittemot stadens rådhus, varför man kan utgå ifrån att en av stadens mer prominenta borgar var bosatt här. Ekelinska gården är uppkallad efter Nils Ekelin som vann burskap som köpman 1702. Troligen var han inflyttad till Växjö men blev snabbt en av stadens ledande och nämns som rådman och riksdagsman 1720 och 1723. År 1710, inför ett befarat danskt anfall var han löjtnant i stadens nyuppsatta borgarmilis. Han etablerade en lönsam rörelse som ärvdes inom familjen i två generationer fram till 1778 (Berg & Svalenius 1956, s. 163, Larsson 1991, s. 185, 190).

Att den Ekelinska gården varit välbyggd framgick även av det arkeologiska materialet. A1133 var en murad valvslagen källare. I rasmassorna fanns enstaka stenar med kvarsittande bruk, som antingen kom från det igenrasade valvet, eller så var det delar av ett ovanliggande murat stenhus. Att det funnits ett murat stenhus på tomten visas dock av den mellanliggande muren A1059, som avskärmade källaren A1016 mot den norr därom liggande källaren A50136. Muren var i

sin nedre del kallmurad med sten lagda i lera i dubbla rader, men i den övre delen fanns delar av dagemuren bevarad. Denna bestod av stenar satta i kalkbruk, varför byggnaden ovanför alltså bör ha varit ett murat stenhus. Antalet stenhus i Växjö var inte stort och bör ha varit förknipat med stadens officiella och kyrkliga byggnader, samt delar av det högre borgerskapet.

Källarlängan på Ekelinska gården låg under den huskropp som stäckte sig norrut längs med den dåvarande Kronobergsgatan. På kartan är denna länga 31 meter lång, medan den sammanhängande längden på källarna är närmare 25 meter. Troligen har hela längan haft källare som sannolikt använts för lagring av handelshuset. Det verkar också som att hörnhuset mot torget samt Kronobergsgatan varit murade stenhus.

Det gick inte med säkerhet att fastställa den inre kommunikationen mellan källarna. A1016 avgränsades mot den norr därom liggande källaren av en hel gavelmur. Vidare fanns en bevarad mur i den västra långsidan, varför källaren möjligen var tillgänglig via en nedgång från gatan, eller via en lucka i golvet. Den välvda källaren A1133 måste ha varit tillgänglig antingen från norr eller söder, men eftersom nästan inget av gavelmurarna var bevarade kan frågan om hur man kom i källaren inte säkert besvaras.

Källarnas skilda konstruktion antyder att de tillkommit successivt vid skilda skeden. Hade alla byggts i ett sammanhang borde de ha varit mer enhetligt konstruerade. Sannolikt är A1133 den äldsta källaren, men relationen mellan de övriga tre gick inte att fastställa.

Övriga källare

Många av de övriga källare som påträffades kan genom en jämförelse med 1783 års karta knytas till den bebyggelse som fanns då. Att källarna tillhör detta tidsskede framgår av de fynd som gjordes. Undantaget är källaren A176 som påträffades i södra delen av Kronobergsgatan. Källaren föreföll närmast ha varit valvslagen, men eftersom den stenfyllning som fanns i källargropen var luftig tolkades den som en relativt sen anläggning. Problemet är dock att den påträffades i ett område som varit gatemark sedan gaturegleringen 1658 och den lösa fyllningen

samt fyndmaterialet i källaren talade mot att det skulle vara från tiden före 1658. Möjligen är detta egentligen ingen källare utan en anläggning som har med senare tiders ledningsarbeten att göra.

Sammantaget påträffades 15 källare vid undersökningen. En del av dessa framträdde bara som fragment och är svår att närmare klassificera, men övriga källare kan indelas i tre olika grupper utifrån konstruktion och utförande. Grupp I bestod av den murade, välvda källaren A1133. Grupp II bestod av kallmurade källare som var nedgrävda ca 1- 1,5 meter under markytan. Till denna grupp räknas A199, A821, A1016, A50136, A50124, A1205, A1697 samt även A750 (med tvekan). Grupp II kan sägas karaktärisera fullvärdiga källare, där man i flera fall kunnat gå rak under ett ovanliggande golv. Grupp III å andra sidan bestod av mindre källare som kanske snarare ska betraktas som förvaringsgropar än regelrätta källare. Till denna grupp hör exempelvis A1933, A1938, A2003. Dessa källargropar saknar ibland tydliga murar och det är inte nedgrävda mer än ungefär en meter under markytan. Det är tydligt att den här typen av enklare källare framför allt hittas i Norrgatan i ett område som av 1783 års karta att döma framför allt kännetecknas av bakgårdar. Möjligen har någon av dessa förvaringsgropar, som kanske är en mer rättvisande beskrivning, legat friliggande.

Ett stort antal källare tillkom i staden efter 1658 års stadsbrand, vilket indikerar att en förändring i stadens bebyggelsestruktur. Växjö förefaller ha expanderat under den här tiden, samtidigt som behovet av förvaringsutrymmen i staden ökade, kanske som en konsekvens av ökad handel men också genom att borgarna till stor del stod för sin egen försörjning genom odling på stadens jordar. Detta står dock i kontrast till de skriftliga källorna, som enligt Lars-Olof Larsson snarare visar att Växjö under 1700-talet varit en påfallande stillastående stad. De olika stadskartorna från 1725, 1750 och 1783 visar inga förändringar vad gäller stadsområdets storlek (Larsson 1991, s. 165). Här finns möjligen en fråga att uppmärksamma i framtiden.

Staden kvarter och gator

Undersökningen gav även vissa ledtrådar kring hur stadens övergripande struktur varit organiserad, kanske främst genom vad som inte hittades.

Några spår efter tomtgränser i form av rännor eller hägnader kunde inte ses. Detta berodde dock snarare på sättet som undersökningen genomfördes än på att den här typen av strukturer inte funnits. Vad som däremot var mer förvånande var att det i gatumarken var svårt att se spår efter äldre gatubeläggningar, detta trots att huvuddelen av schakten grävdes i mark som fungerat som gatumark under lång tid. I två sektioner sektionerna C716 samt C1617, som båda upprättades i Kronobergsgatan fanns indikationer på äldre möjliga gatunivåer i form av lager av påförda grus med småsten som närmast bildade knadderytor snarare än regelrätt stensatta gator.

Bäst uppfattning om gatubeläggningar fick man i sektion C1617 som upprättades strax innan schaktet svängde från Kronobergsgatan in på Norrgatan. Den yngsta gatunivån (A1461) syntes på en fem meter lång sträcka, där gatan var bevarad till som mest 1,4 meters bredd. Gatan bestod av 0,25-0,6 meter stora stenar lagda på rad i ett gruslager. De större stenarna föreföll utgöra den västra begränsningen av själva gatan. Den senare låg öster om stenraden och bestod av en kullerstensläggning (A1545). Gatan framkom endast ett par decimeter under nuvarande gatunivå och var sannolikt inte alltför gammal. Eventuellt framkom rester efter samma gatubeläggning i en mindre del av det servisschakt som grävdes in mot fastigheten Kronobergsgatan 12 (Nordea). Här hittades en fragmentarisk stensättning på en nivå av 0,35 meter under markytan.

I sektion C1617 kunde ytterligare två äldre gatunivåer ses. De framträdde som lager av småsten åtskilda av påförda sandlager. Den äldsta gatan låg som en tunn packning av småsten, grus och sten, delvis som ett tydligt lager, delvis som nedtryckt i den äldsta markytan. Ovan detta fanns ett avsatt lager med svartbrun mylla, vilket i sin tur överlagrades av ytterligare en packning med små stenar lagda i grus. De här äldsta gatunivåerna framstår mer som trampade ytor än regelrätt stensatta gator vilket möjligen förvånar. Samma intryck gavs i schaktet för den servisledning som grävdes åt öster i Sandgårdsgatan. Även här fanns inslag av grusstrimor och småsten i de bevarade kulturlagren som eventuellt kan representera trampytor från äldre gatunivåer, alternativt vara spår efter bortbrutna gatubeläggningar.

Ska man döma av vad som kunde ses i schaktet förefaller Växjös gator först rätt sent ha blivit stensatta. Den vackert stensatta gata i borrhopen vid parkeringsplatsen vid järnvägsstationen, samt A1461 tillhör sannolikt 1800-talet. Några tydligt stensatta gator äldre än denna period kunde inte konstateras. Antingen har man brutit bort och återanvänt stenmaterial när gatorna lagts om, eller så har gatorna enbart varit belagda med grus och småsten som trampats ner. Detta förefaller visserligen något osannolikt med tanke på att gatumiljöer ofta var rätt smutsiga i äldre tid. Men samtidigt ligger staden på en väl-dränerad gruskulle, varför det sannolikt inte funnits alltför stora problem med dränering. Undantaget har varit fuktiga sänkor i topografin, som i borrhopen, och här har man också stensatt gatorna. På samma sätt kan den tvåskiktade stensättningen i sektion C152 i den sydligaste delen av Kronobergsgatan tolkas. Den uppträdde ovan ett parti av delvis vattenavsatta lager och utgjorde möjligen rester efter en äldre gatunivå eller gårdsplan som bör dateras till 1800-talet.

Utvärdering

Undersökningsresultaten kan sägas motsvara de förväntade enligt vad som stadgades i undersökningsplanen. Den stora mängd bebyggelseämningar som påträffades överträffade det förväntade. På två punkter finns dock anledning att rikta kritik mot arbetet. Den första frågan gäller den gjorda kostnadsberäkningen. Länsstyrelsen ställde krav på en fixerad kostnad och det kan konstateras att den beräknade kostnaden var för låg. När man som arkeolog inte kan styra arbetets upplägg leder detta till extra arbetstid och det är i princip omöjligt att beräkna arbetets tidsåtgång. Mängden påträffade lämningar och deras bevaringsgrad kom även att överträffa det förväntade. Bebyggelseämningarna var betydligt bättre bevarade än väntat, vilket tillsammans med den fixerade kostnaden ledde till att de kom att undersökas i mindre grad än vad de förtjänade. Under fältarbetets gång tvingades det till hårda prioriteringar. Eftersom länsstyrelsens arkeologienhet samtidigt delvis stod obemannad fanns ingen möjlighet att få till stånd en diskussion om en förändrad metodik under arbetets gång.

I efterhand kan man konstatera att den valda metodiken var felaktig. Genom att förundersökning-

en skedde som schaktövervakning missades en hel mängd information genom att plandokumentation var bortprioriterad. Hade arbetet bedrivits på ett annat sätt hade den arkeologiska information som kunnat nå varit betydligt större. Om projektet får en fortsättning bör en förändrad metodik användas, förslagsvis genom ytterligare närmre planering mellan arkeolog och exploatör, där schaktningarna sker i plan i flera nivåer av större ytor, och inte som nu direkt till det efterfrågade schaktdjupet. Det innebär sannolikt fördyrade maskinkostnader för exploatören, men möjliggör samtidigt bättre arkeologisk dokumentation.

Referenser

- Berg, H & Svalenius, I. 1956. Växjö stads historia. Tiden fram till 1718. Växjö.
- Bergqvist, J. 2008. Nya Motalagatan. Arkeologisk undersökning – Skänningeprojektet. RAÄ 5, Skänninge 2:1, 3:3, Plåtslagaren 1,2, Skänninge stad, Mjölby kommun, Östergötland. UV Öst rapport 2009:2.
- Carelli, P. 2001. En kapitalistisk anda. Kulturella förändringar i 1100-talets Danmark. Lund Studies in Medieval Archaeology 26. Lund.
- Göthberg, H. 2000. Bebyggelse I förändring. Uppland från slutet av yngre bronsålder till tidig medeltid. Institutionen för arkeologi och antik historia, Uppsala universitet. Occasional Papers in Archaeology 25. Uppsala
- Hansson, M. 1994. Arkeologisk förundersökning i samband med schaktningsarbete för ”Dackes dröm”. Stortorget, Växjö, RAÄ 170. Smålands museum rapport 1994:18.
- Hansson, M 1995a. Arkeologisk förundersökning. Parkeringsplats öster om järnvägsstationen i Växjö. Smålands museum rapport.
- Hansson, M. 1995b. Arkeologisk förundersökning. Parkeringsplats vid Domkyrkan i Växjö, Kronobergs län. RAÄ 170. Smålands museum.
- Hansson, M. 1996. Arkeologisk förundersökning. VA-schakt Storgatan – Klostersgatan. Smålands museum rapport 1996:5.
- Hansson, M. 1997. Om biskopens stad och medeltidens landsbygd. I: Hansson, M (red.) Gårdar, åkrar och biskopens stad. 3000 år i Kronobergs län. Växjö.
- Hansson, M. 2001. Huvudgårdar och herravälden. En studie av småländsk medeltid. Stockholm.
- Hansson, M. 2002. Kv Nordstjernen 1. RAÄ 170. Växjö stad, Kronobergs län, Småland. Smålands museum rapport 2002:18.
- Hansson, M. 2008. Det medeltida Småland. En arkeologisk guidebok. Historiska Media.
- Jönsson, Åsa, 2005: Vattenledning norr om Växjö domkyrka. Arkeologisk schaktningsövervakning. Växjö socken och stad. Kronobergs län, Småland. Smålands museum rapport 2005:28.
- Larsson, Lars-Olof. 1964. Det medeltida Varend. Studier i det småländska gränslandets historia fram till 1500-talets mitt. Växjö.
- Larsson, Lars-Olof, 1991 Växjö genom 1000 år. Stockholm.
- Nylén, A. & Söderberg, B. 2009. Huseby i Varend. Gårdsbebyggelse från järnålder och historisk tid. Riksantikvarieämbetet UV Syd Rapport 2009:26, Smålands museum rapport 2009:28.
- Skoglund, P 1994. Arkeologisk förundersökning Stortorget Växjö. Smålands museum rapport.
- Skov, H. 1994. Hustyper i vikingevalder og tidlig middelalder. Udviklingen af hustyperne i det gammeldanske område ca. 800–1200 e.Kr. Hikuin 21.
- Tagesson, Göran., 2002. Biskop och Stad. Aspekter av urbanisering och sociala rum i medeltidens Linköping. Lund Studies in Medieval Archaeology 30.
- Thomasson, J. 2005. Bybildning och bönder. I: Mogren, M. (red) Byarnas bönder – medeltida samhällsförändring i Västskåne. Skånska spårarkeologi längs västkustbanan. Riksantikvarieämbetet. Stockholm.
- Tobiasson, Lars Erik, Liepe, Anita & Wirdenäs, Anneli (2009). Växjö domkyrka i nutid och historia. Ryd: Artéa
- Åhman, E, 1983. Växjö. Riksantikvarieämbetet och Statens historiska museer. Rapport. Medeltidsstaden 46.
- Åhman, E. 1997. Kv Lejonet 4, RAÄ 170. Arkeologisk undersökning. Växjö stad, Kronobergs län. Smålands museum rapport 1997:1.
- Åstrand, J. 2010. Residensets trädgård. Arkeologisk schaktningsövervakning, RAÄ 170. Smålands museum rapport 2010:7.

Åstrand, J. 2011. Residensets östra entré.
Kulturlager från det medeltida Växjö. Smålands
museum rapport 2011:4.

Åstrand, J., Pappmeh Dufay, L. & Hansson, M.
I manus. En medeltida gård i Prästhag. Sär-
skild arkeologisk undersökning 2009. Köping
1:8, RAÄ 420, Köping sn, Öland. Kalmar läns
museum.

Tekniska och administrativa uppgifter

Länsstyrelsen dnr, beslutsdatum:
431-705-11 (2011-04-14) fjärrkyla
431-705-11 (2011-09-14) tillägg fjärrkyla
431-3123-11 (2011-12-12) vattenledning

Kulturparken Småland dnr:
2011-110-00113 fjärrkyla
2011-110-00304 vattenledning

Uppdragsgivare:
VEAB (fjärrkyla)
Växjö kommun, Tekniska kontoret
(vattenledning)

RAÄnr: 170:1
Socken: Växjö
Kommun: Växjö
Län: Kronoberg
Plats: Växjö 10:14
Undersökningstid:
2011-08-15-2012-2012-01-09
Personal:
Martin Hansson, Kulturparken Småland
Johan Åstrand, Kulturparken Småland
Läge: Fastighetskartan, 5E 1h Växjö

Koordinatsystem: SWEREF 99 TM
Koordinater undersökningens SV hörn:
x6303713 y488413
Dokumentation: Mätdata, digitala fotografier,
handritade planer och sektioner och fynd förva-
ras på Smålands museum

Kartmaterial

Kungliga biblioteket: Geometrisk lineation över
Växjö 1658. (finns även som modernt renritad
kopia med renskriven textförklaring i Lantmäte-
ristyrelsens arkiv F89-1:37).

Lantmäterimyndighetens arkiv: Grundritning på
stadens kvarter och tomter 1783, 07-VÄS-2.

Bilagor

- 1: Vedartsanalys
- 2: ^{14}C
- 3: Schaktbeskrivningar
- 4: Anläggningslista
- 5: Fyndlista

Bilaga 1: Vedartsanalys

Analysprotokoll

Landskap: Småland **Socken:** Växjö
Fastighet: Kronobergsgatan **RAÅ nr:** 170
Kategori: Stadslager

AnalysId: 10022
Anläggning: A 18/C620 Stolphål **Provnr:** P50120
Vikt (g): 0,3 **Analyserad vikt (g):** 0,3
Fragment: 7 **Analyserat antal:** 7
Art: Ek **Antal:** 7
Material: Träkol
Kommentar: Mycket hårt bränd. Delvis upplöst struktur.

AnalysId: 10026
Anläggning: A 24/C620 Stolphål **Provnr:** P50119
Vikt (g): 0,3 **Analyserad vikt (g):** 0,3
Fragment: 1 **Analyserat antal:** 1
Art: Björk **Antal:** 1
Material: Träkol
Kommentar:

AnalysId: 10021
Anläggning: A 27/C623 Grop **Provnr:** P623
Vikt (g): 0,5 **Analyserad vikt (g):** 0,5
Fragment: 9 **Analyserat antal:** 9
Art: Tall **Antal:** 9
Material: Träkol
Kommentar:

AnalysId: 10019
Anläggning: A 32/C62 Grop **Provnr:** P50118
Vikt (g): 0,2 **Analyserad vikt (g):** 0,2
Fragment: 8 **Analyserat antal:** 8
Art: Bark **Antal:** 1
Material: Förkolnad
Kommentar: Ej tillvaratagen
Art: Lind **Antal:** 7
Material: Träkol
Kommentar:

AnalysId: 10027
Anläggning: L 4/C719 Lager **Provnr:** P719
Vikt (g): 0,7 **Analyserad vikt (g):** 0,7
Fragment: 13 **Analyserat antal:** 13
Art: Björk **Antal:** 10
Material: Träkol
Kommentar: Vald för datering.
Art: Lönn **Antal:** 3
Material: Träkol
Kommentar: Ej tillvaratagen

Bilaga 1: Vedartsanalys

AnalysId:	10018		
Anläggning:	L 4/C714 Lager	Provnr:	P50117
Vikt (g):	1,1	Analyserad vikt (g):	1,1
Fragment:	8	Analyserat antal:	8
Art:	Bark	Antal:	7
Material:	Förkolnad		
Kommentar:	Vald för datering		
Art:	Björk	Antal:	1
Material:	Träkol		
Kommentar:			
AnalysId:	10023		
Anläggning:	L 8/C1617 Lager	Provnr:	P1639
Vikt (g):	0,2	Analyserad vikt (g):	0,2
Fragment:	28	Analyserat antal:	28
Art:	Tall	Antal:	28
Material:	Träkol		
Kommentar:	Ung stam eller gren.		
AnalysId:	10020		
Anläggning:	L 11/C1617 Lager	Provnr:	P50112
Vikt (g):	0,3	Analyserad vikt (g):	0,3
Fragment:	6	Analyserat antal:	6
Art:	Bark	Antal:	6
Material:	Förkolnad		
Kommentar:			
AnalysId:	10025		
Anläggning:	L 15/C1458 Lager	Provnr:	P1458
Vikt (g):	0,4	Analyserad vikt (g):	0,4
Fragment:	10	Analyserat antal:	10
Art:	Bark	Antal:	4
Material:	Förkolnad		
Kommentar:	Vald för datering		
Art:	Ek	Antal:	1
Material:	Träkol		
Kommentar:	Ej tillvaratagen		
Art:	Gran	Antal:	5
Material:	Träkol		
Kommentar:			
AnalysId:	10024		
Anläggning:	L 19/C1454 Lager	Provnr:	P50121
Vikt (g):	0,1	Analyserad vikt (g):	0,1
Fragment:	1	Analyserat antal:	1
Art:	Tall	Antal:	1
Material:	Träkol		
Kommentar:	Huvudsakligen sotig eller rödbränd silt.		

UPPSALA
UNIVERSITET

Uppsala 2012-03-16

Martin Hansson
Kulturparken Småland AB
Box 102
351 04 VÄXJÖ

Ångströmlaboratoriet
Tandemlaboratoriet

Göran Possnert

Besöksadress:
Ångströmlaboratoriet
Lägerhyddsvägen 1
Rum 4143

Postadress:
Box 529
751 20 Uppsala

Telefon:
018 – 471 30 59

Telefax:
018 – 55 57 36

Hemsida:
<http://www.angstrom.uu.se>

E-post:
Goran.Possnert@Angstrom.uu.se

Resultat av ^{14}C datering av träkol från Växjö, Småland.

Förbehandling av träkol och liknande material:

1. Synliga rottrådar borttages.
2. 1 % HCl tillsätts (8-10 timmar, under kokpunkten) (karbonat bort).
3. 1 % NaOH tillsätts (8-10 timmar, under kokpunkten). Löslig fraktion fälls genom tillsättning av konc. HCl. Fällningen som till största delen består av humusmaterial, tvättas, torkas och benämns fraktion SOL. Olöslig del, som benämns INS, består främst av det ursprungliga organiska materialet. Denna fraktion ger därför den mest relevanta åldern. Fraktionen SOL däremot ger information om eventuella föroreningars inverkan.

Före acceleratorbestämningen av ^{14}C -innehållet förbränns, det tvättade och intorkade materialet surgjort till pH 4, till CO_2 -gas, som i sin tur konverteras till fast grafit genom en Fe-katalytiskreaktion. I den aktuella undersökningen har fraktionen INS daterats.

RESULTAT

Labnummer	Prov	$\delta^{13}\text{C}$ ‰ VPDB	^{14}C ålder BP
Ua-43271	Kronobergsgatan A24/C620 (Björk)	-26,5	889 ± 30
Ua-43272	Kronobergsgatan A32/C62 (Lind)	-26,10	674 ± 30
Ua-43273	Kronobergsgatan L4/C714 (Bark)	-27,8	755 ± 30
Ua-43274	Kronobergsgatan L11/C1617 (Bark)	-26,8	344 ± 30
Ua-43275	Kronobergsgatan L15/C1458 (Bark)	-25,7	386 ± 30

Provet *Kronobergsgatan A18/C620 (Ek)* innehöll för liten mängd organiskt material efter förbehandlingen och kunde ej dateras.

Med vänlig hälsning

Göran Possnert/Ingela Sundström

Bilaga 3: Schaktbeskrivningar

Fjärrkyla schaktbeskrivningar

Parkeringsplats vid järnvägsstationen

Här schaktades ett stort hål upp för den maskin som skulle borra rören under järnvägen. Schaktet grävdes innan arkeolog var närvarande. Den gatubeläggning som påträffades mättes in av Skanskas mättekniker. Schaktet var 8x20 meter stort och fyra meter djupt. I schaktbotten framkom dyg torv med en hel del organiskt material i form av träpinnar och djurben, samt klumpar av lera, grus och sand. Lagret var vattenavsatt och utgjorde troligen rester efter den göl som tidigare fanns i anslutning till Snickarbäckens mynning i Växjösjön. Utbredningen av lagret har ej klarlagts. I lagret fanns avfall från 1700- och 1800-talen som fönsterglas, kritpipor, djurben, tegel, keramik av typen yngre rödgods..

Ca 0,75 m över lagret i botten fanns en stensatt gata. Denna var synlig i den östra schaktväggen där den kunde följas längs hela schaktet. Gatan kunde följas från järnvägsbanken i söder och norrut. Den mättes in av Skanska. Gatan sträckte sig ca 2 meter västerut i schaktet från den östra profilen. Detta var en äldre gata från staden och söderut som skars av järnvägen, dvs från före 1870-tal. Ovan gatan ca 2,5 meter med påförda grusmassor, antagligen uppgrävda massor från järnvägsviadukten omedelbart öster om schaktet.

Kronobergsgatan

Schaktbredd ca 2,20-2,50 meter och 1,2-1,8 meter djupt. Schaktet gick på alla ställen igenom kulturlager och djupt ned i steril grus. På ett stort antal ställen korsades schaktet av äldre ledningsgrävningar. I den sydligaste delen av schaktet fanns i botten ett delvis vattenavsatt lager, sträckte sig fem meter norr om schaktets södra ände. Kantområde av Snickarbäcken. Ovan detta lager fanns en tvåskiktad stenläggning på nivå av ca 163,20 m ö h, en äldre gatunivå. Det totala lagerdjupet i den södra delen av schaktet vid Kronobergsgatan uppgick till ca 0,8-1,2 meter, men topografin steg snabbt och 15 meter längre norrut var lagerdjupet endast ca 0,5 meter, varav bevarade äldre lager enbart svarade för ca 0,2 meter. Ännu längre norrut, i höjd med den norra delen av Kv. Kristina var i princip alla äldre kulturlager bortschaktade.

I höjd med Kv. Lejonet var det totala lagerdjupet enbart ca 0,4-0,5 meter vara endast 0,2 meter orörda äldre lager. I botten fanns en äldre markyta bestående av grå grusig mylla med en del träkol, men utan inslag av tegel. I området för det medeltida torget framkom ett antal stolphål, störhål och gropar i profilen, bland annat ett par mycket kraftiga stolphål som bör ha ingått i stolpburna hus. Ett kolprov från ett av stolphålen genomgick ¹⁴C-analys och daterades till tidig medeltid.

I höjd med Stadshotellets norra långsida gick schaktet över från Kronobergsgatans östra till dess västra sida. Vid den östra sidan fanns här en större lerklädd grop. Ett kolprov från denna gav en datering till högmedeltid. Där schaktet gick över till gatans västra sida påträffades en källare, troligen del av det tidigare rådhuset. Norr om denna källare, i höjd med nuvarande parkering på Stortorgetets södra sida var den totala lagertjockleken 1-1,2 meter, varav 0,4-0,5 meter orörda lager. I profil 3C714 fanns vad som närmast var att karaktärisera som ett lergolv med ett avsatt golvlager ovanpå. Ett kolprov från det avsatta golvlagret gav en datering till 1200-tal.

I höjd med Stortorgetets norra halva gick schaktet genom ett flertal djupa källare, varav en murad och tidigare valvslagen. Förutom källarna fanns här inga bevarade äldre lager. I höjd

Bilaga 3: Schaktbeskrivningar

med residensets södra del fanns åter bevarade lager om totalt 0,5 meter av en total lagertjocklek på ca 1,20 meter. I botten fanns en äldre markyta, odlingslager av brun mylla. Ovan detta fanns på en mindre sträcka lerlager och avsatta golvlager. Ett kolprov taget från ett undre lager gav här en datering till 1440-1640. Stora delar av schaktet i höjd med residenset var dock stört av äldre nedgrävningar, bland annat flera äldre stenfyllda gropar som inte var igenfyllda källare.

Strax söder om korsningen med Norrgatan kunde tre äldre gatunivåer iakttas i den östra schaktväggen. Gatorna bestod av knadder och stenläggningar, delvis fragmentariskt bevarade, men åtskilda av separata påförda gruslager. Den äldsta gatan bör vara medeltida. I korsningen med Norrgatan låg en källare i schaktets västra del. Ett kolprov från den mellersta gatunivån gav en datering till 1460-1640.

Norrgatan

I Norrgatan gick schaktet på gatans södra sida. Schaktet var ca 2,5 meter brett och 1,5 meter djupt. Endast i den södra tredjedelen av schaktet fanns orörda lager. Hela den norra delen av schaktet var omgrävt av en tidigare nedlagt VA-ledning. Orörda lager fanns dock längs med större delen av den södra schaktväggen. Lagertjockleken uppgick till kring 1-1,2 meter, i botten ett tjockt odlingslager av brun mylla, ca 0,4-0,45 meter tjockt ovan ett lager av 0,2 meter med brun grusig mylla som representerade den äldsta markhorisonten. Tydligt att schaktet i Norrgatan gick igenom äldre kål-/trädgårdar. Nära korsningen med Kungsgatan fanns flera källargropar.

Kungsgatan

Schaktet i Kungsgatan, som grävdes ca 1-1,2 meter djupt och var 2 meter brett, var i sin södra del helt söndergrävt, här fanns inga orörda lager kvar. I den norra delen fanns orörda lager söder om den källare som hittade. Lagertjockleken uppgick till ca 1 meter och i botten fanns en äldre odlingshorisont, ca 0,3 meter tjock. På en sträcka gick schaktet inte igenom lagret utan det fanns kvar i botten av schaktet. Grävdes en ruta (ej inmätt) av de understa decimetern av lagret. Enstaka djurben, tegelflis i jorden. Även här tolkad som odlingsjord.

Storgatan

Från korsningen mellan Storgatan och Kronobergsgatan gick ett mindre schakt (ca 1 m brett) åt öster på södra sidan av Storgatan. På denna sträcka fanns inga bevarade kulturlager. I schaktets östligaste del fanns två källare.

Linnégatan

Under två nätter schaktades tvärs över Linnégatan och en bit in på Smålandspostens parkering. Eftersom schaktningen gjordes nattetid var det svårt att urskilja mindre lagerskillnader. Schaktet grävdes ca 1 meter brett och 1 meter djupt. I båda körbanorna och trottoarerna var alla äldre lager bortschaktade sedan tidigare. Vid passagen genom allén i gatans mitt drogs schaktet över taket på den på 1870-talet kulverterade Guldsmedsbäcken. På östra sidan om kulverten kunde man i schaktbotten se ett mörkbrunt grusigt lager med sten som sannolikt var ett utkastlager i anslutning till den gamla bäckfåran. Det övre delarna av lagret troligen avsatt under 1800-talet. Även på Smålandspostens parkering var alla äldre lager bortgrävda sedan tidigare.

Bilaga 3: Schaktbeskrivningar

Sandgärdsgatan

Schaktet grävdes 1,1-1,2 m brett och 0,6 till 1,2 m djupt. Nästan hela schaktet bestod av omrörda massor från tidigare ledningsgrävningar, med undantag av en fem meter lång sträcka i den södra sektionen utanför Huset Sandgärdsgatan 5. Här fanns en bevarad äldre markhorisont, 0,05 – 0,15 m bestående av brun grusig mylla med inslag av tegelfragment, träkol och lerfläckar. Troligen en äldre odlingshorisont.

Bilaga 4: Anläggningslista

ID	Typ	Längd (m)	Bredd (m)	Beskrivning
158	Nedgrävning	1,5	4	Nedgrävning, som går tvärs över schaktet. Fyllning av svartbrun mylla, sten, träkol, tegel. I fyllningen yngre rödgods, porslin, järnföremål (spik). I västra schaktväggen kompakt med krossade tegelstenar. Ej grävd i botten, ej undersökt. Ev. äldre avlopp. I västra sektionen skär A158 nedgrävningens kant för A176 som är äldre.
176	Källargrop?	4,22	1,2	Källare? Stenfylld grop, 4,20x1,20 m stor. I östra kanten kantmur av 0,3-0,7 m stora stenar lagda i två rader. Fyllning av löst liggande sten, 0,1-0,7 m stora. Gropen sträckte sig nästan ända upp till nuvarande garunivå, där det föreföll som om den varit valvslagen och täckt med ett tegelvalv. Gropen täcktes av ett hårt packat lager av tegelsten och kalkbruk. "Valvet" var ca 0,15-0,20 m tjockt. Dess topp låg ca 0,45 m under markytan. I fyllningen hittades porslin, fönsterglas. Av sektionen i väster framgick att nedgrävningen för A176 var äldre än nedgrävningen för A158.
189	Grop	2,6	0,6	Källare? 2,60x0,60 m stor i östra sektionen av schaktet. Fyllning av svartbrun mylla, sten, tegelstensfragment. Ej grävd i botten.
199	Källare	4,9	1,2	Källare, 4,90x1,20 m stor, i östra sektionen. I väster en kallmurad källarmur av 0,2-0,75 m stora stenar. Källaren igenfylld med ras- och brandlager samt grus. I botten ett lager av svartbrun grusig mylla med inslag av träkol, bränd lera och lerklumpar samt enstaka flata, 0,1 m stora stenar. Lagret går upp emot källarmurarna och tolkas som ett avsatt golvlager i källaren vars botten nivå låg på ca +163,0 m ö h (se sektion 3C506). I källaren grävdes en ruta (G508)
584	Grop	5,7	1,65	Grop, 5,70x1,65 m stor, fylld av löst liggande 0,2-0,8 m stora stenar. Stenarna ligger löst med luft emellan stenarna. Sentida grop.
750	Källare	2	1,15	Källare, 2,00x1,15 m stor, nordostligt hörn av källare som ligger utanför schaktet åt sydväst. Nedgrävd 0,90 m under markytan. Källarmur i öster, två stenar bred, kallmurad. Källarens insida täckt av 0,02 m tjockt med puts. Golvet i källaren stenlagt. Ovan detta rester efter ett brunnet trägolv, mycket bränd lera och krossade tegelstenar. Igenfylld med sten, tegel, taktegel och kalkbruksrester. Huset har brunnit innan källaren fylldes igen. I fyllningen fönsterglas, buteljglas. Ev hörn av tidigare rådhus som brann 1838, 1843. Geopunkt B775 motsvarar golvnivå i A750.
821	Källare	4,25	1,84	Källare, 4,25x1,5 m stor, kallmurad källarmur, två stenar bred bevarad i öster. Muren dyker upp ca 0,6 m under markytan, källarens botten ligger ca 2 m under markytan. Källarmuren uppbyggd av 0,3-0,6 m stora stenar. Källarens insida inte putsad. Igenfylld med rasmassor från brand, kraftiga lager av träkol och bränd sand i källarens botten. I fyllningen mängder av sten, tegel, träkol, lerklumpar. Datering: före 1658 års brand.
996	Yttre begränsning A821	4,25	1,5	
1016	källare	7,5	2,25	Källare, 7,50x2,25 m stor, delvis söndergrävd i den södra delen av ledningsschakt. Västra sektionen låg precis i liv med källarens inre vägg. Muren bestod av 0,3-0,9 m stora stenar lagda i lera. Murlivets innersida var kraftigt bränd och flera stenar flagade och var brandskadade. Leran mellan stenarna var rödbränd. Källaren låg i nord-sydlig riktning och dess östra sida öster om schaktet. Östra sektionen bestod av brand- och rasmassor. Källarens södra begränsning var bortgrävd sedan tidigare, men den bör ha legat max 1 meter söder om inmätt begränsning, i en befintlig rörgrav. Söder om denna fanns orörd morän. I Norr var källarens gavelmur (A1059) delvis bevarad. under flera betongrör med telekablar. Muren var två stenar bred bestod av 0,3-0,5 m stora stenar lagda i lera. I murens övre del, på nivå + 164,40 m ö h fanns delar av dagemuren bevarad. Här satt stenar murade i kalkbruk. Byggnaden ovan källaren bör således ha varit ett murat stenhus. Ingen klar datering av 1016, men troligen bränd i 1843 års brand. Brand- och rasmassorna ger samma intryck som A821.
1059	Mur i A1016	0,9	0,3	

Bilaga 4: Anläggningslista

ID	Typ	Längd (m)	Bredd (m)	Beskrivning
1105	Murfundament	1,18	0,38	Murfundament, bestående av gråsten lagda i lera, ca 0,9 m hög. Har sannolikt burit ett ovanliggande golv, jmf A1115.
1111	Murfundament, tegel	0,63	0,57	Murfundament av tegel, ingår som del av A1115.
1115	Murfundament	1	0,3	Murfundament, bestående av tegel samt gråsten. 0.2-0,4 m stora murade i obränd lera, ca 0,9 m hög. Har burit ovanliggande golv. jfr A1105, 1111.
1133	Murad källare, ursprungligen tunnvalvd	4,6	2,8	Källare, 4,70 m lång och 2,80 meter bred. På ömse sidor om schaktet murade väggar av gråsten, 0, 15x0,4 m stora i 0,15-0,20 m höga skift. Källaren murad med kalkbruk. Källarväggarna lutar svagt inåt och ca 1 m ovan schaktbotten böjer de av inåt så att man ser att källaren haft ett tunnvalvt tak. I den södra ändan var källarens södra gavel inte bevarad, eller bortschaktad. I den norra ändan kunde man se att rester efter den norra begränsningsmuren. Källaren har således sannolikt var max 5 m lång. Källarens väggar har varit putsade. Källaren var fylld av brandlagerrester, sten, tegel m m, rikligt med fragment av kakelugnar, fönster- och buteljglas. En hel del av de lösa stenarna i fyllningen hade kalkbruk på sig vilket antyder att den byggnad som stått ovan källaren varit ett murat hus i sten/tegel. I den östra sektionen syntes att nedgrävningen för källaren delvis var täckt med grus. Gruslagret har legat ovan källarens takvalv. Detta gruslager överlagras i sin tur av ett svartbrunt brandlager samt att krossat tegel. Källaren grävdes inte i botten.
1137		4,8	2,8	yttermått A1133
1141	Murfundament	1	0,85	Murfundament, 1x0,85 m stor, bestående av kallmurade stenar lagda i obränd lera, ca 0,3-1,0 m stora. Bevarad till ca 1,2 m höjd. Fundament till ovanliggande byggnad. Se A1145.
1145	Murfundament	1,4	0,75	Murfundament, 1,40x0,75 m stor, uppbyggd av kallmurade stenar, 0,3-0,8 m stora lagda i obränd lera. Bevarad till ca 1,2 m höjd. Bildar närmast en öppning med A1141. Området mellan A1141 och A1145 fylld med brandrester, krossad tegel m m. Öppning in i källaren från norr?
1206	Källare	4,8	1,35	Källare, 4,80 x 1,35 m stor, ej grävd i botten. Dess södra del avgrävd av husschakt, åt norr fortsättning i Storgatan. I öster och väster kallmurade väggar murade i av sten lagda i lera. Framschaktad utan närvaro av arkeolog. Fylld med ras-/brandmassor. Stenarna i källarväggen sotiga efter brand. Trolig datering 1700-/1800-tal.
1213	Källargrop?	1,3	0,9	Källare: 1,30 x 0,90 m stor. Endast ett mindre hörn synligt i schaktet. Oklar ålder.
1238	Brunn?	2,25	2,2	Brunn? 2,20x2,10 m stor. Ej grävd i botten. Fyllning av brungrå mylla, sten, tegel, rasmassor. Lös fyllning med luft mellan stenarna.
1341	Stensyll	2,5	0,85	Stensyll, 2,50x0,85 m stor, bestående av 0,3 till 0,8 m stora stenar. Kallmurade stenar i ett skift. Jmf TS1266-1325.
1345	Stensyll	1,85	0,6	Stensyll, 1,85x0,60 m stor bestående av 0,3-0,5 m stora stenar lagda i lera i minst två skift. (jfr 1341).
1358	Golv?	0,6	0,38	Kulturlager, 0,60x0,38 m stort, bestående av förkolnat trä. Ev. brunnet trögolv, ca 2-5 cm tjockt kompakt lager. Under kollagret kommer enstaka flata stenar.
1461	Stensatt gata	5,11	1,43	Stenpackning (stensatt gata), 5,11x1,43 m stor. Inmätningen visar en delvis rekonstruerad utbredning åt söder. Bestod av 0,25 till 0,6 m stora stenar laggda på rad. Öster om denna stenrad en packning av småsten (kullersten). Även väster om stenraden mindre kullersten (knadderyta) ovan ett lager med svart sotig mylla.
1545	Kullersten	1	0,35	Stenpackning (kullersten) 1,00x0,35 m stor. Ingår som del av stensatt gata A1461.
1559	Kullersten (del av gata A1461)	0,45	0,1	Stenpackning (kullersten) 0,45x0,10 m stor, del av stensatt gata A1461. Jmf A1545.
1567	Grop	23,97	2,73	Grop, 23,97x2,73 m stor, fyllning av brun lös mylla och sten. Nedgrävningskanterna skär äldre lager i västra sektionen. Sentida grop.

Bilaga 4: Anläggningslista

ID	Typ	Längd (m)	Bredd (m)	Beskrivning
1621	Grop	5,53	1,66	Källare, 5,53x1,66 m stor, igenfylld med en blandning av matjord, sten, lera, fönsterglas, porslin, keramik, kritpipor. I profilen syntes inga bevarade kallmurade källarväggar, men storleks- och fyllningsmässigt liknade gropen andra enkla källargropar. Vid schaktningen syntes några större stenar i schaktets mitt som gick i N-S riktning, vilka kanske utgjorde rester efter en källarvägg. Möjligtvis kan källarmurarna varit bortbrutna. Av fynden att döma igenfylld under 1800-tal.
1697	Källare	2,5	1,1	Källare, 2,50x1,10 m stor (yttermått). Vid schaktningen syntes bevarade kallmurade stenväggar i norra och västra väggen, dessa schaktades dock bort. Muren bestod av stenar, 0,2-0,4 m stora lagda i gul obränd lera. Denna källarmur dök upp ca 0,4 m under markytan. Muren var ca 0,5 m bred. I källarens botten ett delvis stenlagt golv med ett lergolv (A1707). Igenfylld med rasmassor i botten, i övre delen avsatta avfallslager. Använd som avfallsgrop efter övergivandet.
1707	Golv	1,93	0,87	Lergolv i A1697 ovan flata stenar.
1838	Kulturlager	2,76	0,85	Kulturlager, 2,76x0,95 m stort, återfanns hårt packat runt 0,2-0,4 m stora stenar, bestående av brun mylla, träkol, lerklumpar och krossat tegel.
1933	Källare	3,2	0,94	Källare, 3,27x1,10 m stor. Avgrävd i norra delen av VA-schakt varför den ursprungliga utbredningen norrut inte är känd. I öster en kant av 0,3-0,7 m stora stenar som ligger som en ca 1,3 m bred grundmur till en källare. I väster en enkel rad med 0,2-0,6 m stora stenar. Fylld med rasmassor, bränd lera, krossat tegel, förkolnade trärester, lerklumpar. Stort antal fragment av kakelugnar. Plan botten, ca 1,5-1,6 m under markytan.
1938	Källare	3,58	1,01	Källare, 3,58x1,01 m stor. Norra kanten avgrävd av avloppsschakt, även den västra delen avgrävd av tidigare ledningsschakt. I östra kanten en enkelmur av 0,3-0,6 m stora stenar. Plan botten ca 1,5-1,6 m under markytan. I botten fyllning av mylla samt 0,05-0,2 m stora stenar, i den övre delen mylla samt 0,3-0,7 m stora stenar. Fynd av 1800-tals karaktär.
2003	Källare	3	0,9	Källare, 3,00x0,90 m stor. I norr avgrävd av VA-schakt. Nedgrävd ca 1,5 m under markytan med flat botten, dock inget tydligt golv. I öster en vägg bestående av en kallmur av 0,2-0,3 m stora stenar, som är 0,6 meter bred. I väster en motsvarande kallmur av 0,2-0,35 m stora stenar. I botten ca 0,3 m tjockt med brun grusig mylla, däröver fanns ett markant brandlager med träkol och bränd lera, ca 0,15 m tjockt. Över detta igenfyllt med rasmassor, större sten (0,2-0,6 m stora) samt krossat tegel. Stenarna ligger med luft emellan sig. Det tjocka bottenlagret av mylla antyder att källaren stått öppen och övergiven före det att den fyllts igen.
2009	Källare	2,77	1,29	Källare (rest av), 2,27x1,29 m stor. I den SÖ delen kant av källarmuren kvar, bestående av 0,25-0,45 m stora stenar i en kallmur. NV om dessa stenar källarfyllning bestående av brunsvart mylla med rikligt med djurben, sten, träkol och lerklumpar. I väster och norr var källaren helt bortgrävd av tidigare schakt. Ej grävd i botten. Källaren syntes ej i den östra profilen varför dess NV hörn legat schaktet.
2129	Stolphål	0,21	0,14	Stolphål, 0,21x0,14 m stort och 0,06 m djupt. Fyllning av svart sotig mylla, enstaka träkol.
50041	Lager	9,1	1,85	Lager, 9,10 m långt bestående av svartbrun mylla med enstaka djurben och tegelfragment. Del av den äldsta markytan. På den här sträckan gick schaktet inte igenom den äldsta markytan.
50042	Stensyll	2,3	0,87	Stensyll, rest av, 2,30x0,87 m, bestående av 0,2-0,6 m stora stenar.
50044	Grop	0,88		Svartgrå sand, enstaka träkol.
50045	Grop	0,4		Fyllning, gråsvart mylla, sten
50046	Grop	0,35		Grop, fyllning svartbrun sandig mylla, träkol
50047	Stenläggning	3,45		Stenläggning, tvåskiktad, bestående av 0,2-0,4 m stora stenar. Fragmentarisk gatubeläggning?
50053	Stolphål	0,2		Grå grusig mylla, bränd lera

Bilaga 4: Anläggningslista

ID	Typ	Längd (m)	Bredd (m)	Beskrivning
50054	stolphål	0,3		Brungrå grusig mylla, enstaka träkol.
50055	Stolphål	0,2		Gråbrun mylla, småsten
50056	Grop	1,3		Brunsvart grusig mylla, svagt lerig. Inget tegel.
50057	Störhål	0,1		Brunsvart grusig mylla
50058	störhål	0,08		Brunsvart grusig mylla.
50059	Stolphål	0,24		Brungrå grusig mylla
50060	Stolphål	0,24		Brungrå grusig mylla.
50061	Stolphål	0,28		Brungrå grusig mylla, i centrum kolrand som visar stolpfärgning.
50062	Störhål	0,1		Brun grusig mylla.
50063	Störhål	0,1		Brun grusig mylla
50064	Störhål	0,1		Brun grusig mylla
50065	Grop	3,1		Stenfyllt grop, troligen sentida. Ej markerad som geoobjekt.
50067	Stolphål	0,15		Rest av stolphål, fyllning av brunsvart mylla
50068	Stolphål	0,48		Stolpfärgning av mörkbrun sand, gråbrun melerad sand.
50069	Grop	1,2		Mörkbrun grusig mylla, träkol, enstaka djurben.
50070	Stolphål, stenskott	0,55		Mörkbrun mylla, sten.
50071	Grop	0,6		Brun sand med träkolsfragment.
50072	Störhål	0,08		Svart sotig sand.
50073	Störhål	0,08		Svart sotig sand.
50074	Störhål	0,12		Svart sotig sand
50075	Störhål	0,05		Svart sotig sand.
50077	Grop	5,5		Grop, 5,50 m lång och 0,20-0,30 m djup. Endast dokumenterad i sektion C620. Fyllning av svar tlerig mylla, kraftigt lerlager i södra kanten, närmast lerskoning. Under detta lager en omrörd fyllning av brun mylla blandad med rödbrun sand ovan sterilt grus.
50079	Stolphål	0,2		Gråsvart mylla, sten.
50124	Brandlager	3	2	Brandlager bestående av krossat tegel, sten, bränd lera, brända trärester, kakelugnsfragment. Lagret som var upp till 1,5 m tjockt (mellan 1141 och 1145), sträckte sig ca 6 m i N-S och var ca 2 m brett. Möjligen fyllning i källarum.
50136	Källarutrymme	7,2	3	Källarutrymme mellan A1016/1059 och 1133, 7,20 x 3 m stort. I källaren ingår A1105, A1111, A1115

Bilaga 5: Fyndlista

Id	Nr	Sakord	Material	Vikt (g)	Antal	Status	Beskrivning
50001	1	Mynt	Koppar	37	5	Intakt	4 st 1/4 öre Kristina 1633-45, 1 st 1 öre Kristina
50002	2	Bronsföremål	CU-leg	151	1	Intakt	Ölhane i källare med mynt
50003	3	Rödgoods	Keramik	12	2	Fragment	Trolig sentida fat i rödgoods med glasyr av två parallella vita sträck på det ena fragmentet
50004	4	Bronsföremål	CU-leg	3	2	Fragment	Rörformat cu-leg föremål som är 4 cm långt, samt ett mindre rörformat föremål.
50005	5	Fönsterglas	Glas	15	10	Fragment	Troligen fönsterglas
50006	6	Butelj	Glas	18	4	Fragment	Troligen buteljglas om man ser till tjockleken
50007	7	Bägare	Glas	10	5	Fragment	Troligen en bägare eller något tunnare glas
50008	8	Kritpipa	Piplera	15	4	Fragment	Tre skaft och ett piphuvud, inga stämplars
50009	9	Spik	Järn	8	1	Defekt	
50010	10	Knapp	CU-leg	1	1	Defekt	Möjlig knapp men väldigt defekt
50011	11	Fönsterglas	Glas	3	1	Fragment	Glaspest
50012	12	Fönsterglas	Glas	3	1	Fragment	Troligt fönsterglas
50013	13	Rödgoods	Keramik	4	1	Fragment	Grön glasyr båda sidor
50014	14	Rödgoods	Keramik	40	6	Fragment	Glaserat gulgrönt gods
50015	15	Rödgoods	Keramik	7	4	Fragment	Glaserat rödgoods. Fynd i fyllningen ca 1,2m u. m.y
50016	16	Kritpipa	Piplera	4	2	Fragment	Pipskaft och fragment av piphuvud. Fynd i fyllningen ca 1,2 m u. m.y.
50017	17	Fönsterglas	Glas	4	1	Fragment	Fynd i fyllningen. ca 1,2m u.m.y.
50018	18	Mynt	Koppar	4	1	Intakt	Fyrk 1624 Gustav II Adolf
50019	19	Spik	Järn	31	4	Defekt	
50020	20	Kritpipa	Piplera	6	2	Fragment	två delar av skaft till kritpipa
50021	21	Järnföremål	Järn	51	1	Defekt	kraftigt eroderat järnobjekt
50022	22	Spik	Järn	10	1	Defekt	
50023	23	Porcelain	Keramik	61	2	Fragment	
50024	24	Rödgoods	Keramik	17	3	Fragment	
50025	25	Kritpipa	Piplera	12	3	Fragment	
50026	26	Spik	Järn	10	1	Defekt	
50027	27	Butelj	Glas	58	4	Fragment	
50028	28	Butelj	Glas	13	1	Fragment	
50029	29	Butelj	Glas	39	3	Defekt	Värmepåverkat, ser ut som glas slagg
50030	30	Dräknål	Järn	1	1	Fragment	
50031	31	Rödgoods	Keramik	24	2	Fragment	Lösfynd som kommer under stensatt gata, parkeringsplats
50032	32	Kritpipa	Piplera	2	1	Fragment	Lösfynd som kommer under stensatt gata, parkeringsplats
50033	33	Beslag	Brons	14	1	Intakt	
50034	34	Mynt	Koppar	10	1	Intakt	1/4 öre Kristina 1633-45
50035	35	Kritpipa	Piplera	3	1	Fragment	Lösfynd. P-plats Snickarbäcken dy

Bilaga 5: Fyndlista

Id	Nr	Sakord	Material	Vikt (g)	Antal	Status	Beskrivning
50036	36	Rödgoods	Keramik	7	1	Fragment	
50037	37	Avfall	Ben	1	3	Defekt	
50038	38	Bågare	Glas	3	1	Fragment	
50039	39	Hästsko	Järn	238	1	Intakt	
50040	40	Spik	Järn	8	1	Fragment	
50085	41	Spik	Järn	95	6	Fragment	
50086	42	Rödgoods	Keramik	310	6	Fragment	Norrgatan, fjärrkyla, A 1697 1 kraftig bottenbit, vit engobe på insidan, samt genomskinlig och grön (?) glasyr. Stor skål eller förvaringskär!? 2 mynningsbitar, en med vit piplera och genomskinlig glasyr, en m svart utsida och genomskinlig glasyr. 3 bukbitar med vardera vit piplera, genomskinlig glasyr, samt oglaserad
50087	43	Rödgoods	Keramik	25	1	Fragment	Norrgatan, fjärrkyla, A 1697 1 bit med vit engobe och genomskinlig glasyr
50088	44	Stengods	Keramik	4	1	Fragment	1 bukbit av stengods. Brun och beige utsida
50089	45		Piplera	14	7	Fragment	Norrgatan, Fjärrkyla, A1697
50090	46		Kalkbruk	24	1	Fragment	
50091	47	Bleck	CU-leg	10	2	Fragment	
50092	48	Knapp	CU-leg	3	1	Intakt	Möjlig knapp
50093	49		Järn	1615	1	Fragment	Beslag?
50094	50	Fajans	Keramik	2	1	Fragment	1 buk, vit
50095	51	Kärl	Glas	78	6	Fragment	Grön
50096	52	Fönsterglas	Glas	10	3	Fragment	Grön
50097	53		Piplera	3	2	Fragment	2 skaft
50098	54	Rödgoods	Keramik	5	2	Fragment	Buk
50099	55	Fajans	Keramik	1	1	Fragment	
50100	56	Fönsterglas	Glas	1	1	Fragment	
50101	57		Piplera	2	1	Fragment	Skaft
50102	58	Fajans	Keramik	45	1	Fragment	Nattkär! Sekundärt bränt
50103	59	Rödgoods	Keramik	80	2	Fragment	2 bottenbitar av olika kärl. Båda m vit engobe och grön glasyr. En med scrafitto
50104	60	Kärl	Glas	18	1	Fragment	Botten
50105	61	Fajans	Keramik	1	1	Fragment	Buk. Svart dekor, växter. Kina?
50106	62	Rödgoods	Keramik	10	2	Fragment	Buk. 1 m vit engobe, 1 m piplerdekor
50107	63		Piplera	8	1	Fragment	Del av huvud och skaft
50108	64		Piplera	8	1	Fragment	Skaft. Mindre dekor på skaftet i form av linjer. Dessa är heldragna, korta vertikala intryck eller crikulära intryck.

Bilaga 5: Fyndlista

Id	Nr	Sakord	Material	Vikt (g)	Antal	Status	Beskrivning
50109	65	Rödgoods	Keramik	21	1	Fragment	Fat? Vit pipdekor. Genomskinlig och ngt grön glasyr
50110	66	Rödgoods	Keramik	3	1	Fragment	
50111	67		Slagg	796	1	Defekt	Bottenskolla
50125	68	Butelj	Glas	404	1	Intakt	Mörkgrönt, relativt tjockt butlejglas med kinekulle. Halsen något sintrad genom sekundär eldpåverkan.
50126	69	Butelj	Glas	596	1	Defekt	Grön butelj med mycket hög kinekulle. Glasmassan i halsen är vriden. Halsen avslagen, annars hel
50127	70	Butelj	Glas	288	1	Komplett	Grön med små bubblor i glasmassan. Ngt koniskt formad. Kinekulle i botten
50128	71	Ten	CU-leg	10	1	Fragment	
50129	72	Fajans	Keramik	25	1	Defekt	Litet kar med oval bottenplatta (5 x 3,8 cm) Böljande bård i smal relief längs övre kanten. På den kvarvarande kortsdan är en liten förhöjning eller hänkel. Fajansen är sekundärt bränd och ngt krackelerad. Nu är färgen mörkbrun, men man kan ana målade kinesiska hus. Den ursprungliga (?) ljusgråbruna färgen syns mot kärlets botten. Liknar ett saltkar eller dyl.
50130	73	Rödgoods	Keramik	380	6	Fragment	Sekundärbränt, grovt gods. Minst två kärl.
50131	74	Fajans	Keramik	44	6	Fragment	Vitt fajanskärl. Sekundär bränt. Krackelerat.
50132	75	Fajans	Keramik	37	2	Defekt	Två bitar vit, sekundärbränd fajans. En mynningsbit.
50133	76	Rödgoods	Keramik	55	1	Fragment	reliefkant
50134	77	Beslag	Järn	740	2	Defekt	kraftigt korroderat
50135	78		Järn	0	3	Fragment	Delar av kakelugnslucka. Mycket korroderad ugnslucka. I källare. 46x16 centimeter stor.